

**Nemzetközi
Kapcsolatok Doktori
Iskola**

*Nemzetközi és biztonsági
tanulmányok alprogram*

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Balogh István

The Theory of Strategic Blowback

US Strategy Towards Iran 1993-2010

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. N. Rózsa Erzsébet
egyetemi magántanár

Budapest, 2013

Nemzetközi Tanulmányok Intézet

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Balogh István

The Theory of Strategic Blowback

US Strategy Towards Iran 1993-2010

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. N. Rózsa Erzsébet
egyetemi magántanár

© Balogh István

Tartalomjegyzék

I. Bevezető	4
II. Módszertan és hipotézisek	6
Hipotézis 1a (H1a)	6
Hipotézis 1b (H1b)	10
Elméleti alapok – ontológiai feltételezések I.	15
Elméleti alapok – ontológiai feltételezések II.	18
Időkeret és mintaválasztás	21
III. A kutatás eredményei	23
H1a teljesülése	23
H1b teljesülése	25
Az elmélet általános alkalmazhatósága	27
Utószó	28
IV. Fontosabb hivatkozások	29
V. A szerző témában írt publikációi	39

Ábrajegyzék

1. Ábra. A pozitív és aránytalan kapcsolat H1a és H1b változói között	9
2. Ábra. Az értekezés hipotézisei közötti logikai kapcsolat	14
3. Ábra. A neoklasszikus realizmus ontológiájának alkalmazása az Egyesült Államok és Irán konfliktusára	18

I. Bevezető

Az Egyesült Államok és az Iráni Iszlám Köztársaság közötti patthelyzet azóta szerepel a nemzetközi politika napirendjén, hogy a két ország kapcsolataiban törést okozott az 1979-es iráni iszlám forradalom. A két állam közötti konfliktus immáron több mint három évtizede húzódik, így már önmagában is érdekes annak vizsgálata, hogy vajon eddig miért nem tudták rendezni viszonyukat. Ugyanakkor a téma nem pusztán ezért releváns és nem kizárólag ebből fakadóan érdemes kutatásra. Azért szükséges a témával foglalkozni, mert az Egyesült Államok és Irán közötti konfliktus meghatározó hatással van a szélesebb értelemben vett Közel-Kelet biztonságára és jelenleg is számottevő befolyást gyakorol a regionális és globális biztonságra. Annak ellenére, hogy a kérdéssel számos munka és kiadvány foglalkozik, sok forrás nem teszi fel a kérdéssel kapcsolatos legalapvetőbb kérdést: „*Miért?*” *Miért lehetséges, hogy az Egyesült Államok és Irán az elmúlt több mint harminc évben nem voltak képesek rendezni konfliktusukat, miközben a „békülés” lehetősége többször is felmerült?* Az Egyesült Államok erőforrásokban gazdag ország, ám mégsem tudott olyan választ adni az Irán jelentette kihívásra, amely hosszútávon összeegyeztethető a regionális közel-keleti stabilitással. Bár a publikált munkák egy része kétségtelenül foglalkozik ezzel a kérdéssel is, talán mégis elhanyagolják a konfliktus sajátos *törvényszerűségeit*.

A két állam közötti patthelyzet feloldása és megértése olyan, jól megalapozott elméleti megközelítést igényel, amely képes a két ország “viselkedésének” és a köztük kialakult konfliktust befolyásoló tényezők megértésére. Ideális esetben minden elmélet *általánosításokon* alapszik, amely viszont feltételezi a fent említett *törvényszerűségek* felismerését. Ezek *megfigyelése* és *felismerése* szükséges, ahhoz, hogy meghatározhatók legyenek azon változók, melyek a két állam közötti szembenállás előidézői. E törvényszerűségek *sejtésekhez* vezetnek a valóságunkkal kapcsolatban és segítenek a kutatási hipotézisek megfogalmazásában. (Waltz [1979]) A történelem alapján léteznek ilyen törvényszerűségek. A szerző szerint az Egyesült Államok és Irán közötti konfliktus hidegháború utáni története valójában az elszalasztott lehetőségekről szól. (Parsi [2007]; Parsi [2012]) Washington és Teherán legalább négy ilyen lehetőséget szalasztott el kapcsolataik rendezésére a kilencvenes évek eleje óta. Az első közvetlenül a hidegháború után merült fel, amikor is Irán próbált relatíve konstruktívan eljárni az 1991-es öbölháború alatt. Irán *enyhülésre* (détente) épülő politikát folytatott az arab országokkal szemben és nyitott volt a térség problémáinak megvitatására. Az Egyesült Államok ugyanakkor jelentős méretű katonai erőt hagyott hátra a térségben az öbölháborút követően és megpróbálta Iránt elszigetelni azáltal, hogy nem hívta meg a közel-keleti országot a madridi békekonferenciára 1991-ben.

Erre válaszként Irán később, 1993-tól megkezdte az oslói békefolyamat aláírását.

A második lehetőség a kiegyezésre a Hatami elnökség idején merült fel. Mohamed Hatami elnök megpróbált nyitni az Egyesült Államok felé és ő is igyekezett közeledni a térség arab államaihoz. A Clinton adminisztráció jelezte, hogy kész tárgyalni Iránnal, ám Washington válasza csupán szimbolikus volt. A Clinton-adminisztráció kezét megkötötték egyes, az Iránnal szembeni enyhébb kurzust ellenző kongresszusi politikai erők. Ezért a Clinton-kormányzat nem volt képes érdemben változtatni az Egyesült Államok külpolitikájának irányán. A szimbolikus gesztusok viszont nem voltak elegendők ahhoz, hogy Hatami elnök eredményeket mutasson fel az iráni belpolitikai erők számára, így saját keményvonalasai elszigetelték.

A harmadik lehetőség George W. Bush elnökségének idejére esett. A 2001. szeptember 11-i terrortámadások agresszív amerikai válaszokat eredményeztek, amelyek a tálibok és Szaddám Husszein hatalmának megdöntéséhez vezettek. Irán 2003 májusában felajánlotta a kiegyezés lehetőségét és hajlandónak mutatkozott a két ország közötti vitás kérdések megtárgyalására. A Bush-kormányzat azonban elutasította az ajánlatot és ezért Irán elkezdte akadályozni az Egyesült Államok politikájának végrehajtását Irakban, Afganisztánban és a szélesebb értelemben vett Közel-Keleten.

A negyedik alkalom a 2009 őszen megtartott genfi tárgyalásokhoz köthető. Az Egyesült Államok nyomás alá helyezte Iránt azzal, hogy a tárgyalások mellett folytatta szankciós politikáját. Emellett Iránt lekötötték az iráni elnökválasztások utáni zavargások, s emiatt nem volt képes választ adni az Egyesült Államok ajánlatára.

A felismerhető törvényszerűség tehát arra utal, hogy az agresszív politika nem előnyös a regionális stabilitás és az Egyesült Államok nemzeti érdekeinek érvényesülése szempontjából. Amikor az Egyesült Államok agresszív megközelítést alkalmaz, az „visszafele sül el”, nem szándékolt következményeket okozva (*strategic blowback*). Ez tehát a disszertáció központi gondolata. A szerző értekezésében részletesen kidolgozza a stratégiai szempontból kontraproduktív külpolitika elméletét annak érdekében, hogy meg tudja fogalmazni hipotéziseit és képes legyen érvelése alátámasztására.

II. Módszertan és hipotézisek

Hipotézis 1a (H1a)

A hipotézisek megfogalmazásához szükség van egy olyan elméletre, amely az Egyesült Államok és Irán közötti konfliktus specifikus esetre is alkalmazható. A szerző szerint a „*stratégiailag kontraproduktív hatások elmélete*” (*theory of strategic blowback*) megfelelő elmélet annak magyarázatára, hogy miért áll fenn továbbra is az Egyesült Államok és Irán közötti ellentét.

A kontraproduktív jelenségét számos más szerző megfigyelte korábban, bár észrevételeik nem feltétlenül az Egyesült Államok és Irán közötti viszony esetére vonatkoznak. A kontraproduktív hatások kifejezés (*blowback*) először a CIA egyik jelentésében jelent meg az ötvenes években „*leírva annak valószínűségét, hogy az ... [Egyesült Államok által] ... más népek országában indított titkos akciók amerikai polgári és katonai személyek elleni válaszcsepásokat eredményeznek otthon és külföldön egyaránt.*” (Johnson [2004a]: ix. o.) Pontosabban, maga a CIA a következőképpen utalt a problémára:

“Minden hasonló műveletben résztvevő CIA-tisztnek szem előtt kell tartani azt az eshetőséget, hogy az Egyesült Államokat kontraproduktív hatások érik. (Appendix E - Military Critique - Lessons Learned from TPAJAX, paragraph “O”. [1954]: 21-22. o.)

E jelentés óta egy sor szerző használta ezt a logikát, vagy figyelte meg a kontraproduktív jelenségét. (Kellner [2003]; Rogers [2002]; Layne [2006]: 5-10. o.; 190. o.; Maier [2008]: 61. o.; Fukuyama [2008]: 207. o.; Mearsheimer [2005]; Gore [2008]: 161. o.; Walt [2005]: 18. o.) A kifejezést a néhai Chalmers Johnson, a San Diego-i Kaliforniai Egyetem politológus professzora vezette be a nemzetközi kapcsolatok szakirodalmába. (Johnson [2001]: 8. o.; Johnson [2004b]: 8. o.) Ő a következőképpen adja meg a jelenség definícióját:

„Szélesebben értelmezve, a kontraproduktív hatások alternatív megfogalmazása annak, hogy egy nemzet azt eszi meg amit főzött. [...] Koncepcióként a kontraproduktivitást nyilván gyakorlati megjelenési formái révén legegyszerűbb megragadni. Az X országban folytatott amerikai politika nem szándékolt következményei robbantáshoz vezetnek egy amerikai követségen Y országban, vagy egy amerikai halálához Z országban.” (Johnson [2004a]: xi. o.)¹

¹ A szerző *határozottan nem ért egyet* azzal a megfogalmazással amit itt Johnson használ, mivel az azt sejteti, hogy egyes terrorcselekmények természetes következményei az Egyesült Államok elhibázott politikájának, mintha a kettő közötti kapcsolat teljesen érthető és természetes lenne. Vagyis: az Egyesült Államok nem is számíthat más következményekre amennyiben hibás politikát folytat. Ez már csak egy lépésre van attól, hogy az ártatlan emberi életet követelő terrorcselekmények igazolást nyerjenek, amit a szerző nyilván elutasít. Ugyanakkor a szerző átveszi Johnson kontraproduktivitással kapcsolatos logikáját és dolgozatában épít is rá, ám a fenti megfogalmazással nem ért egyet.

Vagyis a szakirodalom számos közvetett bizonyítékot szolgáltat arra, hogy a kontraproduktív mechanizmusa létezik valamilyen formában. Annak ellenére, hogy sokan említik a jelenséget, azt mégsem magyarázza meg semmilyen elmélet. A stratégiaiilag kontraproduktív hatások elmélete kidolgozatlan – a szerző ezen kíván változtatni.

Az értekezés tehát a stratégiai kontraproduktív elméletét kívánja alkalmazni az Egyesült Államok és Irán konkrét esetére vonatkoztatva. Ezért a szerző központi argumentuma a következő hipotézisre épül:

H1a: Minél agresszívebb külpolitikai stratégiát folytat az Egyesült Államok Iránnal szemben, stratégiai szempontból annál inkább kontraproduktív hatások áldozatává válik.

Ez a meghatározás a használt kifejezések pontos meghatározását követeli. Így a szerző a következő definíciókat alkalmazza:

“agresszív külpolitikai stratégia”: Az Egyesült Államok kormányzata részéről bármilyen erőfeszítés/lépés, amely Irán megtámadására, bombázására, feltartóztatására, elrettentésére, szankcionálására, befolyásának visszaszorítására, megfélemlítésére, elszigetelésére, diplomáciai ajánlatának elutasítására, kormányzatának titkos, vagy nyílt akciókkal történő megdöntésére irányul.

“stratégiai szempontból kontraproduktív hatások”: Az agresszív amerikai külpolitika eredményeként fellépő bármilyen nem szándékolt közvetlen, vagy közvetett következmény, ahol egyértelműen megállapítható a kettő közötti kapcsolat.

“annál inkább”: Több/nagyobb erőfeszítés kvalitatív, vagy kvantitatív értelemben.

Bármilyen külpolitikai kezdeményezés elemzése során figyelembe kell venni az adott törekvés költségeit. (Baldwin [2000]) A stratégiai kontraproduktív elmélete és H1a azon a feltételezésen alapszik, hogy az agresszív lépések költségei meghaladhatják hasznaikat.

Természetesen a fenti definíciók problémásak, hiszen a megfogalmazások helyenként ködösek: „egyértelmű kapcsolat”, „több/nagyobb erőfeszítés kvalitatív, vagy kvantitatív értelemben”, arról nem is beszélve, hogy hiányzik a „külpolitika” definíciója is.² Miként lehet továbbá különbséget tenni a feltartóztatás, a megfélemlítés, Irán befolyásának visszaszorítása, az elrettentés, a szankciók és az elszigetelés különböző formái között? E kezdeményezések egy részét nem lehet egyértelműen megkülönböztetni egymástól és a különböző kategóriák elkerülhetetlenül átfedést mutatnak. A szankciók elfogadása pl. a feltartóztatás, illetve az

² A „külpolitikát” a szerző rokon értelműnek tekinti a „külpolitikai stratégiával”, amely az értekezés ontológiájával foglalkozó részben kerül definiálásra. (Lásd az *“Elméleti alapvetések: ontológiai feltételezések I-II.”* c. részt a tézisgyűjteményben.)

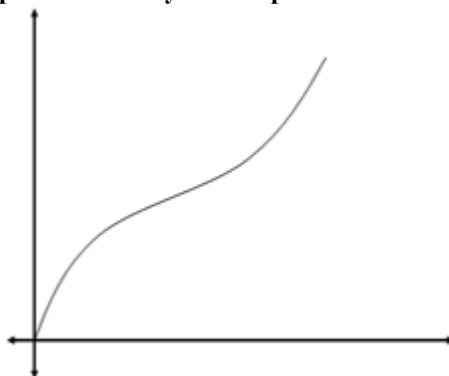
elszigetelés kategóriájába is beleillik. Vagyis az egyes kategóriák összemosódhatnak és a kategorizálás során hozott döntések olykor önkényesek lesznek.

Szükséges a falszifikáció problémájára is kitérni. Az „agresszív külpolitika” fogalma igen tág és ez azzal fenyeget, hogy a kutatás során a legtöbb politika agresszívnek fog minősülni, vagyis *H1a nehezen falszifikálható*. Ám mégsem ez a helyzet. A legtöbb Egyesült Államok által indított kezdeményezés valóban „agresszívnek” minősül, egy kivételével és ez a *diplomácia*. *H1a tehát egyértelműen falszifikálható, mivel a diplomáciai erőfeszítések nem számítanak agresszív politikának*. Az Egyesült Államok ellenségeként tartja számon az Iráni Iszlám Köztársaságot, tehát Washington 1979 utáni politikája nyilván javarészt agresszív volt Iránnal szemben. Ha nem ez lenne a helyzet, akkor a két entitás között konfliktus sem lenne és a stratégiai kontraproduktivitás elmélete sem bírna relevanciával.

Ahhoz, hogy a *diplomácia* fogalmát használni tudja a szerző, meg is kell határoznia azt. A „diplomácia” kifejezést a következő értelemben használja az értekezés: **Az Egyesült Államok hivatalos képviselői által tett olyan erőfeszítések, amelyek közvetlen tárgyalások folytatására irányulnak; ill. közvetlen tárgyalások folytatása az Iráni Iszlám Köztársaság hivatalos képviselőivel ugyanazon a helyen és ugyanabban az időben.**

Amennyiben a statisztika és a függvény analízis nyelvén kívánjuk leírni a hipotézis által feltételezett kapcsolatot, akkor „Xa” változó az agresszív amerikai külpolitikát jelenti, míg az „Ya” változó a nem szándékolt stratégiai kontraproduktív hatásokat jelöli. A kettő közötti kapcsolat kauzális, vagyis „Xa” okozza „Ya”-t („Xa” → „Ya”). „Ya” az *explanandum* és „Xa” az *explanans*; „Xa” a független, míg „Ya” a függő változó. (Lásd: Kiss J. [2009]: 206. o.) A kettő közötti kapcsolat pozitív, azaz függvénye emelkedő meredekségű, ami annyit jelent, hogy a legtöbbször igaz lesz, hogy a „több” amerikai agresszív külpolitikai stratégia „több/intenzívebb” kárt fog okozni az amerikai nemzeti érdekek érvényesülése szempontjából. A kapcsolat nemlineáris és aránytalan, vagyis a független változó („Xa”, agresszív külpolitika) változásának mértéke nem minidig lesz arányos a függő változó („Ya”, stratégiaileg kontraproduktív hatások) változásának mértékével relatív, vagy abszolút értelemben. Egyszerűbben megfogalmazva: „ugyanannyi” pótlólagos (egységnyi) „agresszív amerikai külpolitika” nem mindig fog „ugyanannyi” pótlólagos (egységnyi) mennyiségű stratégiaileg kontraproduktív hatást okozni. Az „1. Ábra” mutatja, hogy hogyan nézhet ki egy ilyen matematikai kapcsolat függvénye – az ábrázolás az „Xa” és „Ya” változásainak váltakozó mértékét is jelzi.

1. Ábra. A pozitív és aránytalan kapcsolat H1a és H1b változói között

Forrás: PakAccountants.com. What is a non-linear variable cost? May 11, 2011
<http://pakaccountants.com/what-is-a-non-linear-variable-cost/> Megnyitva: 01-08-2011

Még egy dilemmával szükséges foglalkozni a változók kapcsolatát illetően. Lehetséges, hogy egy bizonyos inflexiós pont után a pótlólagos nyomásgyakorlás kifizetődik és elkezd csökkenni a stratégiai kontraproduktív hatás mértéke? Ez azt jelentené, hogy bizonyos esetekben az agresszív külpolitika eredményre vezet. A szerző szerint természetesen ez bizonyos esetekben lehetséges. Az eskalációra és nyomásgyakorlásra épülő stratégia sok esetben magától értetődően kifizetődő lehet bizonyos entitások között. Ugyanakkor ez a felfogás nem alkalmazható az Egyesült Államok és Irán konkrét esetére, mivel politikai és gazdasági befolyásánál fogva az Iráni Iszlám Köztársaság regionális beágyazottsága igen jelentős. Ez tehát stratégiaileg kontraproduktív hatások forrása lehet abban az esetben ha például az Egyesült Államok megtámadná Iránt. Az erő alkalmazása természetesen hatékony lehet bizonyos esetekben, de a sejtések alapján a disszertációban vizsgált esetben kontraproduktív lenne az eskalációs stratégia.

Más tényezők mellett a változók közötti nemlineáris jellegű kapcsolat az oka annak, hogy igen nehezen lehetne meghatározni, hogy „mennyi pótlólagos (egységnyi) stratégiaileg kontraproduktív hatást” fog okozni „egy pótlólagos (egységnyi) mennyiségű” agresszív külpolitika. Az operacionalizálással kapcsolatos nehézségek megoldásának egyik lehetséges módja egy ordinális skála kialakítása az „Xa” és „Ya” közötti kapcsolat számszerű megjelenítéséhez. Ebben az esetben az egyre agresszívebb amerikai lépések és negatív következményeik növekvő értékeket kapnának, pl. az Egyesült Államok által elutasított iráni diplomáciai ajánlat kisebb stratégiai kontraproduktív hatást okozna, mint az ennél agresszívebb amerikai politika (pl. iráni nukleáris létesítmények bombázása.). Az előbbihez így kisebb, míg az utóbbihoz nyilván nagyobb értékeket kellene hozzárendelni. Ugyanakkor ez a megközelítés is problémás, hiszen egy sor kvalitatív jellegű megfontolást figyelmen kívül hagy. Ennek oka, hogy az „agresszív amerikai külpolitika” más és más jelentéstartalommal bírhat különböző körülmények között. A regresszióanalízis egy további megfelelő módszer

lehetne, amennyiben a változókat objektíven mérhető mennyiségekké lehetne átalakítani, de sajnos ez nem lehetséges. Az így felmerülő probléma tehát összhangban van David Baldwin megállapításával, mely szerint nincsen egységes elméleti keretrendszer a külpolitika, vagy egy specifikus külpolitikai eszköz (pl. szankciók, katonai erő) sikerességének mérésére. (Baldwin [2000]) A kérdéskör túlzottan sokféle tényező modellbe foglalását igényelné, ez azonban meghaladja az értekezés lehetőségeit. Ezért a szerző nem fog kvantitatív módszereket alkalmazni, mivel a két változó operacionalizálása feloldhatatlan dilemmák elé állítaná a szerzőt. Ehelyett a dolgozat a kvalitatív és leíró módszerekre fog támaszkodni.

A disszertáció deduktív logikát alkalmaz – a stratégiai kontraproduktivitás általánosabb elméletét alkalmazza az Egyesült Államok és Irán közötti viszony konkrét esetére. Ugyanakkor a dolgozat az induktív logikára is épít, amennyiben igyekszik figyelembe venni az általánosságban megfogalmazható tanulságokat a stratégiai kontraproduktivitás elméletével összefüggésben. Ez a kettős megközelítés nem példa nélküli – Kenneth N. Waltz hasonló módon írta meg meghatározó jelentőségű, *Theory of International Politics* c. elméleti munkáját. Waltz szerint ugyanis az elméletek magalkotásához szükséges mind a deduktív, mind az induktív logika. (Waltz [1979]: 11. o.)

Hipotézis 1b (H1b)

A második hipotézis (H1b) logikailag kapcsolódik az elsőhöz. Nem egy újabb hipotézisről van szó, mivel H1b lényegében H1a *inverze* – a szerző tehát kontrafaktuális logikát alkalmazva jutott el H1b megfogalmazásához. Annak megállapítása, hogy az agresszív külpolitika kontraproduktív, jelentős eredmény lenne, de egy alternatív stratégia megfogalmazása még több hozzáadott értéket képviselne a társadalomtudományi és a politikai döntéshozatali szférák számára egyaránt.

A szerző szerint a jelenlegi patthelyzetre Basil Henry Liddell Hart *indirekt stratégiai megközelítése* jelenthet megoldást. (Liddell Hart [1954]) Liddell Hart az elsők között foglalkozott a „nagystratégia indirekt megközelítésével”, amely nagy jelentőséggel bír jelen értekezés szempontjából.³ (Lásd: Liddell Hart [1954] 18. o.; 33. o.; 138. o.) Hangsúlyozandó, hogy Liddell Hartnak e koncepcióját korábban Brimley és Singh is alkalmazták az Egyesült Államokra. (Brimley-Singh [2008]). A szerző legjobb tudása szerint azonban eddig még senki nem alkalmazta az Egyesült Államok és Irán közötti konfliktusra.

Mivel az első hipotézis értelmében az agresszív politika nem kifizetődő, ezért

³ Természetesen az első stratégia aki az indirekt megközelítésről írt a kínai Szun Cu volt (Sun Tzu [1988]). Sőt, Clausewitznek is sok gondolata kapcsolódott ehhez a logikához. (Clausewitz [1989]) A szerző mégis Liddell Hart valamivel modernebb megközelítését veszi alapul munkája során.

meglepő lehet egy olyan fogalom használata, amelyet Liddell Hart eredetileg éppen a háború jobb megértése végett alkotott meg. Liddell Hart elmélete azonban több rokon vonást is mutat H1a logikájával és a CIA, Johnson, Layne és mások fentebbi elgondolásaival. Liddell Hart azzal érvelt, hogy a közvetlen szemtől-szembeni konfrontáció szinte soha nem kifizetődő a harcmegzőn. *Minél keményebben nyomul előre frontálisan egy hadvezér, annál nagyobb az esélye az ütközet elvesztésének.* Ehelyett az indirekt megközelítés alkalmazása szükséges. A félrevezetés, a diszlokáció, a bekerítés és az ellensége háta mögé kerülés a sikeres harc megvívásának titkai – ezek közül mindegyik módszer indirekt módon kívánja kezelni a harcmegzőn felmerülő problémákat. A direkt (közvetlen) megközelítés alkalmazása az ellenség frontális és agresszív megrohmozását feltételezi. Liddell Hart azonban határozottan ellenzi a megközelítést, mivel szerinte az *ellenállás ereje* éppen akkor a legnagyobb, ha az ellenséget frontálisan és agresszíven közelíti meg az adott erő. (Liddell Hart [1954]) Miként jelenthet ez megoldást az Egyesült Államok és Irán közötti konfliktusra? A stratégiaileg kontraproduktív hatás felfogható az Iráni Iszlám Köztársaság *ellenállásának* következményeként. Minél agresszívebb (azaz direkt) stratégiát alkalmaz Washington Iránnal szemben, Irán annál inkább ellenállni fog. A stratégiaileg kontraproduktív hatások és a Liddell Hart által hangsúlyozott ellenállás következményei nagyon hasonlóak. Ez egyben azt is leírja, hogy H1b miként kapcsolódik H1a-hoz. Mivel az agresszív politika ellenállást szül, aminek következményeként stratégiai szempontból kontraproduktív hatások érvényesülnek, az Egyesült Államok „stratégiáinak” *a legkisebb ellenállás irányába kell elmozdulniuk.* Olyan politikát kell tehát folytatniuk, melyek nem minősülnek agresszívnek a fenti definíció szerint.⁴ (Lásd: Liddell Hart [1954]: 18-19. o.; 209. o.)

Liddell Hart gondolatmenetét követve tehát a szerző szerint „*a legkisebb ellenállás keresésén alapuló stratégiát*” kell alkalmazni az Egyesült Államok és Irán közötti patthelyzet feloldására. A második hipotézist tehát az alábbi módon határozza meg a szerző:

H1b: A “legkisebb ellenállás keresésén alapuló stratégia” alkalmazása szükséges Iránnal szemben annak érdekében, hogy Washington olyan körülmények előidézésre legyen képes, amelyek hozzájárulnak stratégiai érdekeinek érvényesítéséhez a Közel-Keleten és Közép-Ázsia egyes részein.

Természetesen itt is egy sor módszertani dilemma merül fel. *Először is kockázatokkal jár, hogy a szerző H1b érvényesülését H1a érvényesülésétől tette függővé. Amennyiben H1a*

⁴ Nyilvánvalóan a percepciók és a kulturális tényezők is befolyásolják azt, hogy a felek miként értelmezik s a másik szándékait és politikáját. Egy Washington által nem agresszívnek tartott politikát Teherán adott esetben agresszívnek minősíthet. Az értekezésnek tehát az adott eset kontextusát is figyelembe kell vennie – emiatt sem célszerű a kvantitatív módszerek alkalmazása, mivel ezek használatakor elsikkadhatnak az ilyen részletek.

nem bizonyítható, úgy H1b sem lesz az. Mivel azonban H1a az agresszív politika kontraproduktivitását feltételezi, ezért a nem agresszív megközelítések lehetséges megoldásként való értelmezése (H1b) logikus sejtésen alapszik. E sejtés deduktív logikán alapszik: amennyiben a H1a változói közötti kapcsolat fenn áll, úgy a H1b változói közötti kapcsolat is érvényesülni fog. Vagyis H1b gyakorlatilag H1a következménye. (H1a → H1b). Az inverz logikai feltételezés lényege, hogy a szerző szerint a legkisebb ellenállás irányába történő elmozdulás kifizetődhet, mivel az agresszív politika nem vezet célra. Az inverz kapcsolat miatt H1b metodológiai és logikai szempontból csupán „másodlagos” hipotézis. A kontrafaktuális logika alapján azonban H1b igaz lesz, amennyiben H1a is az.

A definiálás problémája itt ismét felmerül. A bizonytalanságok minimalizálása végett a szerző a következő meghatározásokat alkalmazza az értékezésben:

“a legkisebb ellenállás keresésére épülő stratégia”: ez a nem agresszív kül- és biztonságpolitikai kezdeményezések szinonimája. Minden olyan politikai törekvés, amely nem tartozik bele az agresszív kategóriába automatikusan a legkisebb ellenállás keresésére épülő stratégia részeként értelmezendő az értékezésben.

“legkisebb”: az az alternatíva, amelyet a döntéshozók a legkevésbé költséges opciónak *vélnek* az adott döntés meghozatalakor.

“körülmények melyek lehetővé teszik...”: olyan körülmények, melyek *elméletileg* lehetővé teszik, hogy az Egyesült Államok érvényesítse stratégiai érdekeit.

“Washington stratégiai érdekei”:

- békeszerződés Izrael és az Arab államok, leginkább Izrael, illetve Szíria és Libanon között;
- egy stabil és nem ellenséges Irak létrejötte, amely képes saját területének felügyeletére;
- egy stabil Afganisztán létrejötte, amely képes saját területének felügyeletére;
- az iráni nukleáris program megállítása, vagy teljes mértékű transzparenssé tétele;
- az olaj szabad, kereskedelmi áramlásának biztosítása a Hormuzi-szoroson keresztül;
- az Egyesült Államok és Irán közötti feszültségek minimalizálása, vagy teljes egészében történő megszüntetése.⁵

“Közel-Kelet és Közép-Ázsia egyes részei”: A „Közel-Kelet” kifejezés jelentését a szerző itt szűken értelmezi – a következő országcsoportra és entitásokra vonatkozik: Egyiptom, Izrael, Nyugati-part, Gáza-övezet, Libanon, Szíria, Törökország, Irak, Szaúd-Arábia, Jemen, Egyesült Arab Emírátságok, Katar, Bahrein, Omán, Kuvait, Irán és Afganisztán.

⁵ Hoszein Muszavian nagyon hasonló listát használ 2012-ben megjelent visszaemlékezéseiben. (Lásd: Mousavian [2012b]: 2. o.)

A javasolt stratégia ilyen módon való megfogalmazása kiemeli a H1a és H1b közötti inverz logikai kapcsolatot. A „*percepció*” kifejezés beszúrása az objektivitás határainak elismerésére utal. Bizonyos esetekben annak eldöntése, hogy egy adott alternatíva a legkisebb ellenállás irányába történő elmozdulásnak minősül-e vagy sem, *némiképp elkerülhetetlenül „önkényes” kutatói döntések eredménye lesz.* A „megfelelő körülményekre” való utalás a szerző óvatosságát jelzi. Elengedhetetlen, hogy a szerző ne vonjon le rossz következtetést abból, hogy H1a érvényesül. Amennyiben tehát az agresszív politika valóban visszaüt, *abból nem feltétlenül következik automatikusan, hogy a nem agresszív politika nem fog.* A nem agresszív megközelítés *csupán a megfelelő nemzetközi körülményeket teremtheti meg* egy Iránnal kialakított kompromisszumhoz annak érdekében, hogy érvényesüljenek az Egyesült Államok nemzeti érdekei. Ennek elismerése azért szükséges, mert bizonyos tényezők nem agresszív külpolitika folytatása esetén is megakadályozhatják az Egyesült Államok nemzeti érdekeinek érvényesülését – pl. az Egyesült Államok, vagy Irán belpolitikája.

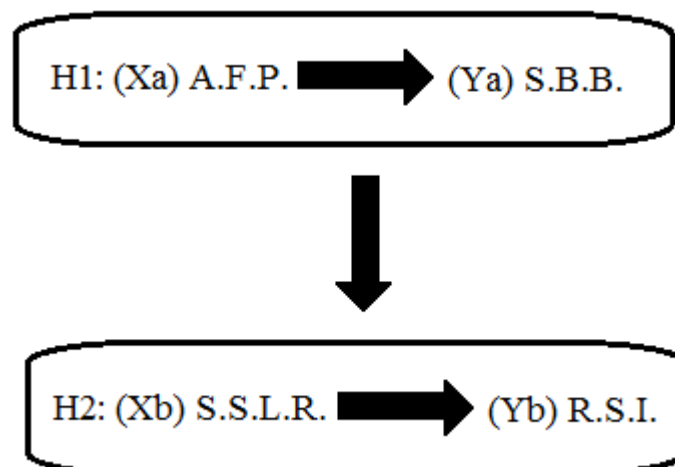
Washington stratégiai érdekei nyilvánvalóan a két állam közötti konfliktus legvitásabb kérdéseit tükrözik. Ez Irán regionális kapcsolathálójának következménye. Irán kapcsolatokat ápol a libanoni Hezbollahnal, a palesztin Hamasszal és a Palesztin Iszlám Dzsihád nevű szervezettel. Ezek közül mindegyik érintett az Arab-Izraeli konfliktusban. Emellett Iránt tradicionálisan is sok szál fűzi Afganisztánhoz, különösen a síita hazarákhoz Közép-Afganisztánban, illetve Nyugat-Afganisztán Herat tartományához. Ezen kívül Irán viszonylag sokat fektetett be az afganisztáni infrastruktúrába az elmúlt években. Stratégiai szövetség fűzi továbbá Szíriához és komoly politikai és kulturális befolyással bír Irakban. (Lásd: Addis et al. [2010]; illetve: N. Rózsa [2007]). Irán képes ellenőrizni a Hormuzi-szorost, ahol nagyjából a világ olajkereskedelmének 40%-a halad át. (Ibid. 2. o.) Irán befolyása kapcsán Abdullah jordán király az ún. „síita félholdról” is beszélt, amely jelentős tudományos vitát indított el a kérdés kapcsán. (See: Barzegar [2008]; see also: Nasr [2006]) A koncepció talán kissé túlzó, ám mégis jelzi Irán regionális jelentőségét. A fenti felsorolás utolsó eleme szorosan kapcsolódik mindegyik korábban felsorolt washingtoni érdekhez. Irán regionális pozíciójából fakadóan az Egyesült Államok érdekelt lehet az Iránnal való kiegyezésben. Közép-Ázsiát azért szúrta be a szerző, hogy Afganisztán is szerepelhessen a meghatározásban.

H1b esetében „Xb” változó a legkisebb ellenállás keresésén alapuló stratégia alkalmazását jelenti, míg „Yb” azon körülményeket jelölik, melyek hozzájárulnak az Egyesült Államok stratégiai érdekeinek érvényesüléséhez. A korábbi gyakorlatot követve elmondható, hogy „Xa” az „*explanans*”, míg „Yb” az „*explanandum*” (Lásd: Kiss J. *Ibid.*). „Xb” a független változó, míg „Yb” a függő változó. H1a-hoz hasonlóan H1b is ok-okozati viszonyt

fejez ki. A kapcsolatot ábrázoló függvény meredeksége pozitív – „minél intenzívebben” folytat az Egyesült Államok nem agresszív politikát, annál inkább érvényesülni fognak az Egyesült Államok nemzeti érdekei. Annak meghatározása, hogy „mennyi pótlólagos (egységnyi), az Egyesült Államok érdekeinek érvényesítése szempontjából megfelelő körülmény” fog kialakulni egy pótlólagos (egységnyi) nem agresszív külpolitika végrehajtása következményeként, még nehezebb, mint H1a esetében. Az azonban megállapítható, hogy a kapcsolat nemlineáris és aránytalan – egy „pótlólagos (egységnyi) mennyiségű legkisebb ellenállásra építő stratégia végrehajtása” nem mindig ugyanakkora „pótlólagos (egységnyi) változáshoz fog vezetni az Egyesült Államok érdekeinek érvényesítése szempontjából megfelelő körülmények” megjelenésében. Ezért a szerző H1b esetében sem fog operacionalizálni. A fenti kapcsolat függvénye ismét leginkább az „1. Ábrán” látható képhez fog hasonlítani.

H1b deduktív logikát feltételez – Liddell Hart általános elméletét a szerző az Egyesült Államok és Irán specifikus esetére alkalmazza néhány módosítással élve. A „kísérlet” ugyanakkor induktív is, mivel az értekezés további célja, hogy egy alternatív és általános filozófiát vázoljon fel a külpolitikai stratégiai gondolkodással kapcsolatban. Ebben az értelmezésben a külpolitika nem más, mint a „külpolitikai stratégiának” azon állandó törekvése, hogy megtalálja a legkisebb ellenállást a külpolitikai problémák leküzdése során. Egy falat a legvékonyabb részénél lehet a legkönnyebben átszakítani, de ha valaki a legvastagabb részén próbál lyukat ütni, akkor eltöri kezét – ez a *stratégiai kontraproduktivitás elméletének esszenciája*. H1b normatív is egyben, mivel alternatívát kínál az Egyesült Államok és Irán közötti patthelyzet feloldására.

2. Ábra. Az értekezés hipotézisei közötti logikai kapcsolat

A.F.P.= Aggressive Foreign Policy; S.B.B.= Strategic Blowback; S.S.L.R.: Strategy of Seeking the Least Resistance; R.S.I.= Realization of Strategic Interests.

Elméleti alapok – ontológiai feltételezések I.

Az értekezés két különböző elméleti hagyományra épít – a *nemzetközi kapcsolatok elméletére* és a *stratégiai tanulmányokra*. A nemzetközi kapcsolatok elméletén belül a *realista* iskola elméletét alkalmazza a szerző, még pontosabban meghatározva pedig a *neoklasszikus realizmus* teóriáját használja.

Több módszertani kérdés is felmerülhet kétféle elméleti tradíció egymáshoz illeszthetősége kapcsán. A két hagyomány együttes alkalmazása talán olyan „módszertani heterogenitást” eredményez, amely a dolgozat logikai koherenciájának megtörését kockáztatja. Lehetséges, hogy a két megközelítés párhuzamos beépítése logikailag ellentmondásos? *Természetesen ennek a lehetősége fenn áll.* Ugyanakkor a nemzetközi kapcsolatok multidiszciplináris megközelítésének intellektuális gazdagsága mégis igazolhatja ezt a gyakorlatot.

A módszertani rendetlenség lehetőségét ki lehet zárni, amennyiben a szerző képes a két terület közötti kapcsolat egyértelmű meghatározására. Ha ez a kapcsolat nem takar ellentmondásos feltételezéseket a valóságunkról, akkor a dolgozat elméleti alapja stabil lábakon fog állni. Ezek alapján a következők állapíthatók meg a két hagyomány közötti kapcsolatáról.

Mindkét elmélet felfogható a világunk és *valóságunk* működéséről alkotott ontológiai elképzelések rendszereként. A neoklasszikus realizmus két szinten ábrázolja a valóságot: az államközi, szisztemikus szintet a belső, rendszer alatti tényezők bevonásával egészíti ki. Az államok hatalmuk gyarapítására törekszenek annak érdekében, hogy növeljék biztonságukat. A stratégiai tanulmányok feltételezései viszont – szélesen értelmezve – arra vonatkoznak, hogy az államok *hogyan* tudják elérni céljaikat. A neoklasszikus realizmus tehát a nemzetközi környezetet ábrázolja és azt, hogy az ebben mozgó államok miként „viselkednek”, mik a motivációik. Arra a kérdésre adja meg tehát a választ, hogy „*Milyen?*” Milyen az a nemzetközi környezet, amiben az államok versengenek? Ezzel szemben a stratégiai tanulmányok arra a kérdésre keresi a választ, hogy „*Hogyan?*” Hogyan tudják az államok érvényesíteni nemzeti érdekeiket? Vagyis a két elméleti tradíció logikai értelemben nem mond ellent egymásnak.

A másik ok, amely csökkenti a logikai ellentmondások lehetőségét abból fakad, hogy mindkét hagyomány a tágabban értelmezett realista politikai gondolkodásban gyökerezik. A stratégiai tanulmányok – szűken értelmezve – azzal foglalkozik, hogy az államok miként alkalmazzák katonai erejüket politikai-katonai (*politico-military*) céljaik elérésére. A politikai realizmus alaptétele pedig a nemzeti érdekérvényesítés külpolitikában betöltött központi

jelentőségére hívja fel a figyelmet – erre utal Morgenthau „*hatalomként felfogott érdekekről*” szóló distinkciója. (Morgenthau [1993]: 5. o.) A stratégiai tanulmányok széles értelmezésben tehát nagyon hasonlóan gondolkodik a világról, mint a politikai realizmus. Ráadásul mindkét tradíció egyetért abban, hogy a nemzetközi kapcsolatokban kiemelkedő jelentőséggel bír a hatalom, különösen annak katonai változata. A neoklasszikus realizmus tehát a nemzetközi környezetet írja le, míg a stratégia tanulmányok azt, hogy az államok miként érik el céljaikat ebben a környezetben, *ellentmondásosságuk tehát kizárható*.

A szerzőnek azt is meg kell magyaráznia, hogy miért éppen a realizmus neoklasszikus válfaját választotta. Feltételezhető, hogy mind a szisztemikus, mind szubsziszemikus szintű változók hatnak az Egyesült Államok és Irán közötti patthelyzetre. Vagyis a realizmusnak azon válfaját kell alkalmazni e helyzet leírására, amely nem csak a rendszerszintű, hanem a rendszer alatti tényezők leírására is képes. Csupán egyetlen realista felfogás képes erre és ez a neoklasszikus realizmus. Lobell, Ripsman és Taliaferro rámutatnak erre:

“Miként mérik fel az államok, pontosabban a döntéshozók és az intézmények, melyek nevükben járnak el, a nemzetközi fenyegetéseket és lehetőségeket? Mi történik akkor, ha nincs egyetértés a külföldi fenyegetéseket illetően? Ki dönt az elfogadható és nem elfogadható külpolitikai alternatívák spektrumáról? Milyen mértékben és milyen körülmények között képesek a belső aktorok az állami vezetőkkel alkut folytatni és befolyásolni a kül- és biztonságpolitikát? Hogyan és milyen körülmények között lesznek képesek a belső tényezők az államokat abban megakadályozni, hogy a hatalmi és fenyegetési egyensúly által feltételezett stratégia mentén járjanak el? Végül, miként nyerik ki és mozgósítják a vezetők a társadalomból a kül- és biztonságpolitika végrehajtásához szükséges erőforrásokat? Ezek azok a fontos kérdések, amelyeket a domináns neorealista, vagy liberális nemzetközi politikaelméletek nem képesek megválaszolni.” (Lobell-Ripsman-Taliaferro [2009]: 1. o.)

A szerzők azzal érvelnek, hogy egy sor igen lényeges külpolitikai döntés és stratégia nem magyarázható a hagyományos realista megközelítések segítségével. Azt is hangsúlyozzák, hogy a Bush-doktrína is a „*rendszerszintű és belső tényezők boszorkányos keverékének*” eredménye volt. (*Ibid*, 3. o.)

Több olyan eset is említhető az Egyesült Államok és Irán közötti kapcsolatok történetéből, amikor csupán a rendszerszintű változók befolyásolták a kialakult helyzetet. Amikor például az Egyesült Államok igyekezett elszigetelni Iránt az oslói békefolyamattól, Irán azzal válaszolt, hogy elkezdte aláásni a békefolyamatot. Ez a realista hatalmi egyensúlyi politika klasszikus esete volt. Irán úgy érezte, hogy az Egyesült Államok és Izrael arab-izraeli béke megteremtésére irányuló erőfeszítései Irán befolyásának ellensúlyozását célozzák. Ez olyan iráni politikához vezetett, amely igyekezett megakadályozni az Izrael és arab államok közötti közeledést. (Parsi [2007]: 175-176. o.)

Ugyanakkor más esetek arra emlékeztetnek, hogy a belső (belpolitikai) tényezők ugyanolyan fontosak. A 2009. októberi genfi tárgyalások kapcsán néhányan azzal érveltek,

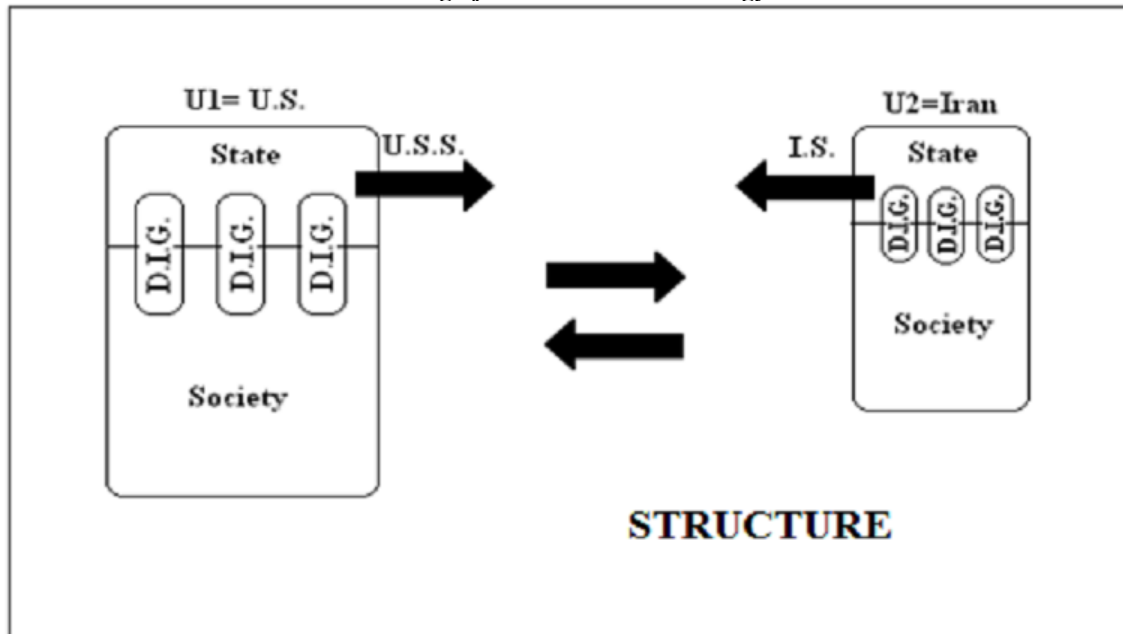
hogy Ahmadinezsád tulajdonképpen ki akart egyezni a nyugattal, de elszigetelték saját radikálisai és riválisai. (Perthes [2010]: 100-101. o.)

Tehát csak egy holisztikus és globális megközelítés képes az Egyesült Államok és Irán közötti interakciók intrikus valóságának modellezésére. A neoklasszikus realizmus tehát intellektuális gazdagsága miatt került kiválasztásra az értekezésben. A realizmus többi válfajával az a probléma, hogy kizárják a belső tényezőket modelljeikből, vagy – ahogyan Morgenthau az emberi természet sajátosságaira építő realizmusa is – elhanyagolják a racionális döntéshozatali elméletek korlátait. A neoklasszikus realizmus azért különbözik a többitől, mert azt üzeni: a belpolitikai tényezők fontosak a külpolitika megértéséhez. A biztonságuk növelésére és garantálására törekvő államok az anarchikus nemzetközi rendszer legjelentősebb szereplői, amelyeket nem csak a rendszerszintű tényezők, hanem a belpolitikai változók is befolyásolnak. (See: Lobell-Ripsman-Taliaferro [2009]). A nemzetközi kapcsolatok elmélete szakirodalmának egy része a realista felfogás megtartása mellett többféle belső változót is bevezet így pl. a percepciókat (Wohlforth [1993]), az erőforrások mozgósítását (Christensen [1996]), az állami hatalmat (Zakaria [1998]) és a nemzetközi hatalmi status quo megdöntésére irányuló revizionizmust (Schweller [1998]). Szerintük ezek a rendszeralatti tényezők tulajdonképpen közbenső változók az állam relatív hatalmi képességei és külpolitikai „viselkedésük” között. Az állam relatív materiális hatalma tehát nem mindig áll összhangban nemzetközi pozíciójával. (Rose [1998] 146-147. o.; a neoklasszikus realizmus általános áttekintéséhez lásd: Taliaferro [2006])

A fentiek alapján az Egyesült Államok Irán-stratégiájának neoklasszikus magyarázata a következő modellt eredményezi. Az Egyesült Államok külpolitikai döntéshozatala és stratégia-alkotási folyamata nagyszámú aktort foglal magába (A Nemzeti Biztonsági Tanács, a Külügyminisztérium, a Védelmi Minisztérium, a Kereskedelmi Minisztérium, a Pénzügyminisztérium, a hírszerzési közösség, a Szenátus és a Képviselőház vonatkozó bizottságai, különböző kutatóintézetek, lobbicsoportok és gazdasági érdekcsoportok.) és ezek mind képesek a kül- és biztonságpolitikai döntéshozatal befolyásolására. Még ha az Egyesült Államok nemzeti érdekei egyértelműen meghatározottak is, jelentős annak az esélye, hogy a washingtoni külpolitika „*letér az ideális pályáról*” különböző partikuláris érdekek miatt. Ugyanez mondható el Iránról, ahol sok különböző befolyásoló tényező miatt a külpolitikai döntéshozatal ugyanolyan bonyolult és intrikus (a legfelsőbb vezető, az elnök, a Legfelsőbb Nemzeti Biztonsági Tanács, a Forradalmi Gárda, a Hírszerzési Minisztérium, a Külügyminisztérium, a Védelmi Minisztérium, a Madzslesz különböző bizottságai, a síita klérus, különböző kutatóintézetek, gazdasági érdekcsoportok, mint pl. a kereskedők (bazaari) és más informális kapcsolathálózatok.) (Lásd: Goodman [2008]) Még ha az Egyesült Államok

„képes” is az Iránnal való együttműködésre, akkor ezeknek a törekvéseknek még mindig „ki kell állniuk az iráni belpolitikai intrikák próbáit”. A neoklasszikus realizmus tehát pontos képet ad arról a stratégiai környezetről és annak szereplőiről, amelyben az Egyesült Államoknak végre kell hajtania Irán-politikáját.

3. Ábra. A neoklasszikus realizmus ontológiájának alkalmazása az Egyesült Államok és Irán konfliktusára

“U1;U2”=Unit; “D.I.G.”= Domestic Interest Groups; “U.S.S.”=US Strategy; “I.S.”=Iranian Strategy.

Elméleti alapok – ontológiai feltételezések II.

Az értekezés a stratégiai gondolkodás diszciplínájára építi az disszertáció további elméleti megalapozását. Szükség van ugyanakkor a „stratégia” olyan definíciójára, amely alkalmazható a kül- és biztonságpolitika területén. Ezért a szerző a „nagystratégia” koncepcióját használja fel az Egyesült Államok Irán-politikájának elemzéséhez. A koncepciónak óriási szakirodalma van, így a szerző csak a legjelentősebbnek tekintett munkákat tekinti át disszertációjában. (See: Gaddis [1982]; Luttwak [1987]; Posen [1984]; Kennedy [1991]; Art [2003]; Art [2009]) A szerző a „nagystratégia” definíciójaként Paul Kennedy és John Lewis Gaddis definícióinak kombinációját használja értekezésében. Paul Kennedy a következőképpen definiálja a fogalmat:

„A nagystratégia lényege a politikában rejlik, pontosabban a nemzet vezetőinek azon képességében, hogy minden eszközt (katonait és nem katonait egyaránt) együttesen használjanak fel a nemzet hosszútávú érdekeinek védelme és érvényesülése érdekében háborúban és békében egyaránt.” (Kennedy [1991]: 5. o.)

Gaddis hasonló megfogalmazást alkalmaz:

„Stratégián” egész egyszerűen azt a folyamatot értem, amely során a célokat az eszközökhöz, a szándékokat a képességekhez és a célkitűzéseket az erőforrásokhoz igazítjuk.” (Gaddis [1982]: p. viii.)

A szerző által megfogalmazott kombináció a következő definícióhoz vezetett:

„A nagystratégia a célkitűzések eszközökhöz igazítása az állam összes katonai és nem katonai eszközének felhasználása révén annak érdekében, hogy hosszú távú érdekeit védelmezni és érvényesíteni tudja.”⁶

A szerző erre a jelentéstartalomra utal, amikor a „stratégia” kifejezést használja az értekezésben. A fenti kombinációt a következő érvek támasztják alá. A definíció lefedi mind a katonai, mind a nem katonai eszközöket, vagyis megfelel a nagystratégiai gondolkodás átfogó szemléletének. A szerző választhatott volna olyan definíciót is, amely különbséget tesz a politikai, gazdasági, katonai és egyéb eszközök között, ám ez nem lett volna bölcs döntés, mivel több politikai kezdeményezés/ eszköz nem fog beleférni egyetlen kategóriába – pl. a feltartóztatás. E politika is több eszköz együttes használatára épít, így nem szükséges az eszközök fenténél konkrétabb definiálása. A katonai és nem katonai eszközök kiemelése elegendő ahhoz, hogy a legtöbb Washington által alkalmazott külpolitikai eszközt lefedje. „A hosszú távú érdekek” megfogalmazás is pontosításra szorulhat, hiszen nem elég konkrét. Ezért a szerző a fenti definíciót a következőképpen alkalmazza az Egyesült Államok által Iránnal szemben folytatott (nagy)stratégia meghatározására:

Az Egyesült Államok azon gyakorlata, mely során célkitűzéseit eszközeihez igazítja azáltal, hogy felhasználja minden rendelkezésére álló katonai és nem katonai eszközét annak érdekében, hogy hosszú távú érdekeit védelmezni és érvényesíteni tudja az Iráni Iszlám Köztársasággal szemben.

A fenti megfogalmazáshoz a szerző a következő jelentéstartalmat rendel:

“Az Egyesült Államok azon gyakorlata, mely során célkitűzéseit eszközeihez igazítja azáltal, hogy felhasználja minden rendelkezésére álló katonai és nem katonai eszközét”: Bármilyen végrehajtási rendelet, direktíva, stratégia, döntés, lépés, törvény, vagy “beszédaktus”⁷, amely bármilyen nemzeti eszköz felhasználására irányul annak érdekében, hogy az Egyesült Államok védelmezze

⁶ Ezt a szerző egy korábbi publikációjából emelte át. A korábbi változat módosításra került. Lásd: Balogh [2010b]: 4. o. A szerző egy másik publikációjában is felhasználta e definíciót. Lásd: Balogh [2011]: 129. o.

⁷ A „beszédaktus” a kormányzatot képviselők politikai beszédeire és egyéb kormányzati dokumentumokra utal és a „koppenhágai iskola” biztonságiasítási teóriájának fontos alkotóeleme. Lásd: Buzan-Waeber [1998]

és érvényesítse hosszú távú érdekeit az Iráni Iszlám Köztársasággal szemben. (Buzan-Waeber [1998])

“**hosszú távú érdekek**”: egy vagy több cél elérése a következők közül:

- békeszerződés Izrael és az Arab államok, leginkább Izrael, illetve Szíria és Libanon között;
- egy stabil és nem ellenséges Irak létrejötte, amely képes saját területének felügyeletére;
- egy stabil Afganisztán létrejötte, amely képes saját területének felügyeletére;
- az iráni nukleáris program megállítása, vagy teljes mértékű transzparenszé tétele;
- az olaj szabad, kereskedelmi áramlásának biztosítása a Hormuzi-szoroson keresztül;
- az Egyesült Államok és Irán közötti feszültségek minimalizálása, vagy teljes egészében történő megszüntetése.⁸

Az egyes adminisztrációknak természetesen mindig megvan a saját elképzelésük az Egyesült Államok nemzeti érdekeiről, így ezt a szerző mindig figyelembe veszi értekezése során. A többi meghatározás (pl. „védelmezni és érvényesíteni”) magától értetődő.

A washingtoni nemzeti érdekek fentebbi megfogalmazása azt sejteti, hogy a legtöbb, vagy adott esetben az összes érvényesüléséhez szükséges legalább valamiféle korlátozott együttműködés kialakítása Iránnal. A kooperatív atmoszféra a következők előfeltétele:

- csökkenteni azokat a hatásokat, melyek a stratégiai kontraproduktív eredményeként érvényesülnek,
- az Egyesült Államok érdekeinek globális és közel-keleti érvényesülése.

Egy utolsó elméleti problémával még szükséges foglalkozni. A nagystratégia átfogó logikája az állami (politikai, katonai, gazdasági) eszközök kombinálását feltételezi a jelentősebb célok elérése érdekében. A feltartóztatás hidegháborús doktrínája nagystratégiának minősül. A demokráciaterjesztés is nagystratégiaként értelmezendő. *Felmerül tehát a kérdés: lehet-e egy ilyen átfogó koncepciót bilaterális viszonyrendszerre alkalmazni? Lehet-e az Egyesült Államoknak nagystratégiája Iránnal szemben? Nem arról van szó, hogy egy átfogó és globális cél-eszköz rendszert leíró koncepciót pusztán taktikai (lokális) szinten alkalmaz a szerző, amikor a nagystratégia koncepcióját csupán az Egyesült Államok és Irán közötti viszonyra alkalmazza?* Amennyiben létezik precedens erre a kutatói gyakorlatra, akkor módszertanilag talán elfogadható lehet ilyen módon eljárni. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy létezik precedens. Mark Simakovsky pl. maga is a nagystratégia

⁸ A szerző a koherencia kedvéért itt ugyanazt a listát használta, mint az Egyesült Államok stratégiai érdekeinek meghatározásakor H1a definiálásánál. (Lásd: „Hipotézis 1a (H1a)” c. rész a tézisgyűjteményben.)

koncepciót alkalmazza az Egyesült Államok és Irán közötti konfliktus elemzéséhez. Munkájában az Egyesült Államok azon diplomáciai, információs, gazdasági, politikai és biztonságpolitikai eszközeit elemzi, amelyeket Washington annak érdekében alkalmaz, hogy változásra kényszerítse az Iráni rezsim politikáját. (Simakovsky, [kiadás éve ismeretlen]) Az ismert szerző, Thomas J. Christensen pedig az Egyesült Államok és Kína relációjában alkalmazza a koncepciót. (Lásd: Christensen, [2006]: 108. o.; 110. o.)

A precedens módszertanilag önmagában még nem elegendő indok a koncepció bilaterális kapcsolatra történő alkalmazására. Ám a nagystratégia koncepció alkalmazhatóságát nem az dönti el, hogy az adott állam (az Egyesült Államok) *hány* országgal szemben alkalmazza stratégiáját, hanem *ahogyan* végrehajtja azt. Nem csak a globális keretekben értelmezett, átfogó nagystratégia alkalmazása igazolja a koncepció felhasználását. Nincsen olyan definíció, amely explicite kizárja a fogalom bilaterális keretek közötti alkalmazását. A nagystratégia alkalmazása akkor áll fenn, amikor egy adott állam az összes rendelkezésére álló eszközt felhasználja céljai elérése érdekében – ez az, amit a legtöbb nagystratégia-definíció feltételez. *Ebben az értelemben a nagystratégia nem más, mint a kül- és biztonságpolitika szinonimája.* Mivel az Egyesült Államok átfogó eszközzrendszer alkalmaz Irán politikájának befolyásolására, ezért a nagystratégia koncepciója megfelelő fogalom az Egyesült Államok motivációinak leírására. A definíció továbbá tágan értelmezi az eszközök alkalmazását, így eltávolítja a „stratégia” kifejezést annak eredeti, kizárólagosan katonai értelmezésétől, ami pedig *szükséges ahhoz, hogy a stratégia fogalmát be lehessen vonni a kül- és biztonságpolitika sok különböző eszköz együttes használatát feltételező világába.*

Időkeret és mintaválasztás

Ami a kutatás időbeli kereteit illeti, a szerző a Clinton-adminisztráció 1993-as beiktatásától kezdve vizsgálja az Egyesült Államok Irán-politikáját egészen a 2010-2011-es arab világban beindult változásokig. A Clinton-kormányzat volt az első hidegháború utáni amerikai elnökség. 1993 januárjára a Szovjetunió szétesett és William Jefferson Clinton elnökölt az Egyesült Államok poszt-hidegháborús hegemoniájának első periódusában. A hidegháború végével megváltozott a hatalom nemzetközi megoszlása és emiatt a nemzetközi rendszer struktúrája is. Az Egyesült Államoknak óriási mennyiségben álltak rendelkezésre erőforrások az „új világrendben”, ám ennek ellenére sem sikerült feloldani a közte és Irán között kialakult patthelyzetet. Metodológiai értelemben tehát logikus az új történelmi körülmények kialakulását a kutatás időbeli kezdőpontjának választani.

Az arab világban 2010 végén beindult változások képezik a kutatás időbeli végpontját. Ez az eseménysor történelmi fordulópontnak minősül a Közel-Keleten és vélhetően örökre megváltoztatja a régió politikai és társadalmi képét. Az arab országokban kitört zavargások és felkelések komoly dilemmák elé állítják az Egyesült Államokat, mivel olyan stratégiai környezet kialakulásának kezdetét jelölik, amely nagyon sokban különbözik a hidegháború utáni közel-keleti viszonyrendszertől. Az Egyesült Államok döntései jelentős hatással lehetnek a regionális viszonyok alakulására és saját regionális pozíciójára is. Az arab országokban végbemenő változások által fémjelzett időszakot azonban már nem vizsgálja az értekezés, éppen az eseménysor vízvonalzó jellege miatt. Csupán a 2010 végéig tartó periódusra korlátozódnak a szerző kutatásai. A bizonytalanságok elkerülése végett a szerző egy konkrét dátumot, a tunéziai zavargások kezdetét, 2010. december 18-át jelöli meg a kutatás időbeli végpontjaként.

A kutatásra kiválasztott „minta” pedig a következő, 1993 januárja és 2010 decembere között végrehajtott politikai kezdeményezésekből áll:

A Clinton-adminisztráció (1993-2001):

- az oslói folyamat és az Egyesült Államok, illetve Irán szerepe a folyamatban;
- a kettős feltartóztatás és főleg annak iráni dimenziója és
- az Egyesült Államok és Irán közötti közeledés a Hatami elnökség alatt.

A Bush-adminisztráció (2001-2009):

- a Bush-doktrína és az arra adott iráni reakciók 2001 és 2006 között; és
- Irán feltartóztatása (2006-2009).

Az Obama-adminisztráció (2009-2010):

- Obama kísérlete a nyitásra; és
- Irán feltartóztatása.

Ez a periódus tehát hét különböző politikai kezdeményezést (stratégiát) és mintegy 17 évet ölel fel – *a minta tehát elég nagy ahhoz, hogy a szerző általánosításokat fogalmazzon meg.* Azért ezek kerültek kiválasztásra, mert *e politikai törekvések képviselik az időszak legjelentősebb amerikai stratégiáit Irán relációjában.* A minta tehát ideális ahhoz, hogy kiderüljön: vajon tényleg létezik-e a stratégiai szempontból kontraproduktív hatás dinamikája.

III. A kutatás eredményei

H1a teljesülése

A disszertáció hipotézise értelmében az Egyesült Államok által Iránnal szemben folytatott agresszív külpolitika stratégiai szempontból kontraproduktív hatásokat okoz, amelyek gátolják az Egyesült Államok nemzeti érdekeinek érvényesülését a Közel-Keleten és Közép-Ázsia egyes részein. Az értekezés a stratégiaileg kontraproduktív hatásokra vonatkozó hipotézis (H1a) érvényesülését vizsgálta 1993 és 2010 között. Az értekezés áttekintette az Egyesült Államok összes jelentősebb Iránnal kapcsolatos kezdeményezését: az oslói folyamatot, a kettős feltartóztatást, a Hatami elnökség alatti közeledést, a Bush-doktrínát és a feltartóztatáshoz való visszatérést, az Obama-adminisztráció nyitását majd feltartóztatási erőfeszítéseit.

A szerző kutatásainak eredményeként elmondható, hogy az Egyesült Államok által folytatott agresszív politikai kezdeményezések és a stratégiaileg kontraproduktív hatások közötti kapcsolat különösen szoros a hét vizsgált esetből hatban. Ez a hat eset lefedi a Clinton- és Bush-adminisztrációk, részben pedig az Obama-adminisztráció politikai kezdeményezéseit. A *oslói folyamat* részben Irán elszigetelésére „tervezte meg” a Clinton-kormányzat. Ezt a politikát megerősítette a *kettős feltartóztatás* 1993-as bevezetése. Mindkét kezdeményezés arra épített, hogy Irán regionális rendezési folyamatoktól való elszigetelése korlátozza Irán regionális konfliktusok feletti befolyását. Mivel Iránt kihagyták e rendezési folyamatokból, ezért Irán igyekezett aláásni a békefolyamatot. Irán terrorizmust támogató tevékenysége és az arab-izraeli békefolyamat akadályozása – amely indirekt módon előmozdította a második intifáda kirobbanásához hozzájáruló körülmények kialakulását – mind az Irán feltartóztatása érdekében tett erőfeszítések eredményei. A Hatami elnökség nyitása közeledést váltott ki Washington és Teherán között, ám Izrael és az Amerikai Izraeli Közügyek Bizottsága (American Israel Public Affairs Committee – AIPAC), illetve más washingtoni belpolitikai erők arra kényszerítették a Clinton-kormányzatot, hogy az folytassa Irán elszigetelését. Az Egyesült Államok csupán szimbolikus gesztusokat tett, amelyek azonban nem bizonyultak elengedőnek ahhoz, hogy Hatami igazolni tudja külpolitikáját az iráni belpolitikában. Az Egyesült Államok kormányzatának bizonytalan és szimbolikus lépései, valamint bel- és külpolitikai tényezők egyaránt megkötötték Clinton elnök kezét. Ez viszont Hatami belpolitikai lehetőségeit korlátozta és emiatt az iráni vezető belpolitikailag elszigetelődött.

A H1a által feltételezett kapcsolat létezését leginkább a Bush-adminisztráció alatt tapasztalt, stratégiaileg kontraproduktív hatások támasztják alá. A Bush-kormányzat

viszonylag egyszerűen közelítette meg a nemzetközi kapcsolatok világát és kiterjedten támaszkodott a katonai erő alkalmazására. A *Bush-doktrína* végrehajtása következtében Iránt körbezárta az Egyesült Államok katonai jelenléte, ami arra ösztönözte, hogy gyengítse Washington pozícióit Irakban és Afganisztánban. Amikor Teherán 2003 májusában egy konstruktív ajánlatot tett a két ország közötti vitás kérdések rendezésére, a Bush-kormányzat elutasította. Irán emiatt hozzájárult az iraki helyzet eszkalációjához 2004 és 2006 között. Mindeközben Washington érzékelte, hogy nincsen megfelelő mennyiségű erőforrása ahhoz, hogy teljes egészében végrehajtsa a Bush-doktrínát, s emiatt visszatért a feltartóztatás politikájához. Szankciókat vezetett be és igyekezett Irán befolyását ellensúlyozni az Öböl-államok katonai képességeinek fejlesztésével. A Bush-kormányzat feltartóztatási politikája azonban ugyanazon a hibás feltételezésen alapult, amelyen a Clinton-adminisztráció kettős feltartóztatási erőfeszítései. Az elgondolás szerint reális lehetséges valamiféle regionális Irán-ellenes konszenzus létrehozása, ezzel felszámolva a térségben uralkodó általános Izrael-ellenességet. (Nasr-Takeyh [2008]) Mindkét elnökség arra törekedett, hogy meggyőzze arab szövetségeseit arról, hogy a térség igazi problémája Irán. Ezek az arab államok ugyan féltek Irántól, arra azonban nem álltak készen, hogy nyíltan szembe menjenek Iránnal, abban viszont egyetértettek, hogy Izraellel viszont szembe kell szállni. Irán persze tudott erről a megosztottságról és ki is használta saját céljai elérésére regionális pártfogoltjai támogatása révén. Ráadásul folytatta nukleáris programját és 2005-ben egy keményvonalas konzervatív vezetőt választott vezetőjéül.

Az Obama-adminisztráció nyitási kísérlete kezdettől fogva feltartóztatási erőfeszítésekkel párosult, melyet az értekezés agresszív külpolitikaként definiált. A nyitás és a feltartóztatás egyidejű végrehajtása stratégiaileg kontraproduktív hatásokat eredményezett. Irán elutasította a Genfben tett, nukleáris fűtőanyagcserére vonatkozó ajánlatot, illetve megkezdte urániumkészleteinek 19.75%-os szintre történő dúsítását. (Mousavian [2012]: pp. 365-367) Emellett stratégiai értelemben az is kontraproduktív hatásnak minősül, hogy Irán nem változtatott addigi politikáján. Az Egyesült Államokkal való kiegyezés nélkül Irán ösztönözve érezte magát arra, hogy gyengítse Washington regionális pozícióit.

Ez a hat kezdeményezés szoros és közvetlen kapcsolatot mutat az értekezés szerint agresszívnek minősülő amerikai politikai kezdeményezések és a stratégiaileg kontraproduktív hatások között. A minta hetedik és utolsó eleme – az Obama-adminisztráció feltartóztatási politikája – azonban viszonylag gyenge kapcsolatot sejtet az agresszív kezdeményezések és a kontraproduktív hatások között. E hatások azonosíthatók, ám az előző esetekhez mérve nem kifejezetten jelentősek, vagy intenzívek. Irán 2012 végén még a tárgyalásokra is hajlandóságot mutatott. (Cooper-Landler [2012]) A kapcsolatra vonatkozó bizonyíték tehát

csupán kontextuális és indirekt, vagyis igen nehéz megmondani, hogy a viszonylag „enyhe” kontraproduktív hatások valóban a feltartóztatási politika eredményei voltak-e vagy sem. Erre magyarázattal szolgálhat, hogy az értekezés csupán a feltartóztatáshoz történő 2010. júniusi visszatéréstől a tunéziai zavargások 2010. december 18-i megindulásáig eltelt viszonylag rövid időt vizsgálta, miután utóbbi dátum a vizsgálat időbeli végpontját jelöli.

Össességében azonban még így is elmondható, hogy hétből hat esetben H1a helyesen magyarázza, hogy az Egyesült Államok regionális érdekérvényesítése miatt ütközött folyamatosan nehézségekbe 1993 és 2010 között. A minta legutolsó eleme azonban nem szolgáltat elegendő bizonyítékot H1a alátámasztására. Számokban kifejezve ez nagyjából 86%-os pontosságot jelent – tehát az esetek 86%-ában 1993 és 2010 között igaz volt, hogy minél agresszívebb politikát folytatott az Egyesült Államok Iránnal szemben (Xa), annál nagyobb volt annak esélye, hogy stratégiaileg kontraproduktív hatások elszenvedőjévé vált (Yb).

H1b teljesülése

Az inverz logika alapján tehát feltételezhető, hogy a legkisebb ellenállás keresésére építő stratégia a legmegfelelőbb megközelítés az Egyesült Államok és Irán közötti patthelyzet feloldására (H1b). ***Mivel az agresszív stratégiák nem működtek, logikus azt feltételezni, hogy a nem agresszív eszközöknek kell prioritást élvezniük.*** Washington számára ez azt jelenti, hogy egyetlen eszköz maradt: *a diplomáciai erőfeszítések mindenféle nyomásgyakorlás nélkül.* Az Obama-adminisztráció tehát a megfelelő megközelítéssel próbálkozott – a nyitás lehet ugyanis a megoldás. Amilyen mértékben ez a megközelítés nem volt agresszív, olyan mértékben produkált korlátozott eredményeket. Már maga a genfi tárgyalásokba való iráni beleegyezés és a genfi és bécsi fordulók megrendezése is eredményeként foghatók fel. Ugyanakkor a feltartóztatás párhuzamos előkészítése aláásta a diplomáciai kezdeményezéseket. Emiatt Irán úgy vélte: az Egyesült Államok csak csapdába csalja és a washingtoni nyitási szándék nem őszinte. Hangsúlyozandó azonban, hogy nem feltétlenül az Obama-adminisztráció hibázott: inkább arról van szó, hogy a belpolitikai és külföldi tényezők korlátozták Obama elnök politikai mozgásterét, emiatt nem tudta tovább folytatni nyitásra épülő kurzusát. (Lásd: Parsi [2012])

A legkisebb ellenállás keresésére épülő stratégia azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy ez automatikusan elvezet a megoldáshoz. Azt viszont igen, megteremti azokat a kedvező körülményeket, amelyek hozzájárulnak a kompromisszumos megoldás kialakításához. *A kettő közötti különbség felismerése elengedhetetlen H1a és H1b korlátainak megértéséhez.*

Nyilvánvalóan egy sor kérdés felmerül a legkisebb ellenállás irányába történő elmozdulás stratégiája kapcsán. Először is, vajon nem mond-e ellent a tisztán diplomáciai eszközök használata melletti állásfoglalás a stratégiai gondolkodás, különösen a nagystratégiai gondolatkör több eszköz kombinációján alapuló logikájának? Nem fog-e az Egyesült Államok gyengének tűnni, ha eleve lemond a nyomásgyakorlás hagyományos eszközeiről? Igaz ugyan, hogy a külpolitikai célok elérése a rendelkezésre álló eszközök ideális kombinációján kell, hogy alapuljon. Az Egyesült Államok és Irán esete azonban más. A szerző szerint az Egyesült Államok számára csupán három opció létezik Iránnal kapcsolatban: légicsapások, feltartóztatás és nyitás. A feltartóztatást gyakorlatilag minden egyes amerikai kormányzat folytatta anélkül, hogy bármiféle jelentősebb változást ért volna el Irán politikájában. Érdekes, hogy amikor egy adott washingtoni adminisztráció Közel-Kelettel kapcsolatos átfogó elgondolása kudarcot vall, az adott kormányzat rögtön visszatér a feltartóztatás módszeréhez. Ez különösen igaz az értekezésben vizsgált három elnökségre vonatkozóan. Az iráni nukleáris létesítmények elleni légicsapások egy másik – ám csupán *elméleti* – lehetőség. A főáramot képviselő szakértők körében konszenzus alakult ki azt illetően, hogy a légicsapásoknak katasztrofális következményeik lehetnek, tehát ez az opció nem jelent reális alternatívát. (Lásd: Balogh [2010a])

Egyetlen egy stratégiát nem próbált még egyik kormányzat sem: a tisztán diplomáciai megoldást. Semelyik adminisztráció nem ült le Iránnal anélkül, hogy közben ne alkalmazott volna valamiféle nyomásgyakorlási eszközt. A feltartóztatás eddig nem érte el célját, a légicsapások súlyos, stratégiaileg kontraproduktív hatásokkal járnának, a nyitás és a nyomásgyakorlás párhuzamos alkalmazása sem vezetett célra, így egyedül *a diplomáciai erőfeszítések* maradtak. Ez magába foglalná egyes szigorúbb szankciók legalább ideiglenes felfüggesztését, visszavonását is. (Parsi-Marashi [2012]) Ez ugyanis megfosztaná az iráni keményvonalasokat attól az érvüktől, hogy az Egyesült Államokkal nem lehet érdemben tárgyalni addig, amíg politikáját ténylegesen meg nem változtatja. Önmagában tehát nem elég a pusztá retorikai változás.

A legkisebb ellenállás irányába történő elmozdulást az igazolja, hogy az agresszív politika nem működik, illetve, hogy a fenti formában semelyik Washingtoni kormányzat nem próbálkozott még ezzel. H1b azért igaz, mert H1a is igaznak bizonyult. Mivel logikailag minden más lehetőséget kizárt az értekezés, így *elméletileg* csak a legkisebb ellenállás keresésére építő stratégia működhet. Amint azt a szerző fentebb kifejtette, *H1b nem különbözik teljes értékben H1a-tól – annak csupán inverze*. A valóságban persze H1b alátámasztása nehéz lehet, mivel nincsen olyan empirikusan is mérhető előzmény, amelyet vizsgálni lehetne, hiszen ezt a megközelítést senki nem próbálta még a gyakorlatban. Az

agresszív politika kontraproduktivitása nem jelenti azt, hogy a nem agresszív politika viszont automatikusan sikeres és hatékony lesz. *Ugyanakkor H1a és H1b nem ezt tételezik – csupán azt, hogy a nem agresszív politikai kezdeményezések olyan körülményeket teremtenek, melyek kedvezőek az Egyesült Államok nemzeti érdekeinek érvényesítéséhez.* Logikai és elméleti értelemben tehát a H1b hipotézisben vázolt kapcsolat érvényesül.

Még egy utolsó tényező figyelembe vétele szükséges az elméletnek az Egyesült Államok és Irán közötti kapcsolatokra történő alkalmazásához. A neoklasszikus realizmus értelmében a belpolitikai érdekcsoportoknak különösen nagy szerep jut a külpolitika befolyásolásában. A legkisebb ellenállás irányába történő elmozdulás csak akkor működhet a vizsgált esetben, amennyiben a belpolitikai környezet az Egyesült Államokban és Iránban megengedő ebben a vonatkozásban. A diplomáciai lépések párosítása az Iránra nehezedő nyomás enyhítésével támogatásra lelhet bizonyos belpolitikai csoportoknál, ám mások elkerülhetetlenül ellenezni fogják. (Parsi [2012]) Ez meg is határozza a legkisebb ellenállás irányába történő elmozdulás alkalmazhatóságának határait. Annak feltételezése továbbá, hogy csak a tárgyalások oldhatják fel a két ország közötti ellentéteket egyenértékű a neoklasszikus realizmus korlátainak elismerésével. A tárgyalások ugyanis csak akkor lehetnek sikeresek, amennyiben hozzájárulnak a két fél gondolkodásának megváltoztatásához. A teljes rendezéshez vezető utolsó lépések tehát vélhetően a konstruktivizmus lencséjén keresztül értelmezhetők.

Az elmélet általános alkalmazhatósága

Végül szükséges a H1a-b által feltételezett elmélet általános alkalmazhatóságának vizsgálata is. H1 ugyan alkalmazható általánosságban, ám csak bizonyos korlátok elismerése mellett. Leginkább *H1 mögöttes filozófiája* az, ami univerzális implikációkkal bírhat. Általánosságban tehát elmondható, hogy a legkisebb ellenállás keresése mindig kifizetődő lehet a kül- és biztonságpolitikában. E filozófia tehát vezérlőelvként szolgálhat korunk kül- és biztonságpolitikai „stratégiáinak.”

Ez azonban nem azt jelenti, hogy a katonai erő alkalmazása, vagy az egyéb nyomásgyakorlási eszközök nem képezhetik az állami külpolitika eszközrendszerének fontos részét – *épp ellenkezőleg*. Bizonyos esetekben ugyanis a legkisebb ellenállás irányba való elmozdulás éppen a katonai erő alkalmazását feltételezheti, amennyiben a vele járó költségek elviselhetők és nem haladják meg az erő alkalmazásából fakadó hasznokat. *A stratégiailag kontraproduktív hatások elmélete tehát nem pacifista elmélet.* Sok olyan helyzet alakulhat ki, ahol a katonai erő alkalmazása egy másik entitással szemben logikus és kifizetődő lesz, mivel

a támadó nem fog túlzottan intenzív, stratégiaileg kontraproduktív hatásokat elszenvedni. Mégis, az elmélet más esetekre történő alkalmazása további kutatásokat igényel. Elképzelhető ugyanis egy olyan „inflexiós pont”, ahol a „pótlólagos” nyomásgyakorlás és az erő alkalmazása már kifizetődik és a költségek „profitokká” alakulnak. Így például egy közép- vagy kisállam nagyhatalom általi megtámadása „kifizetődhet”, amennyiben a megtámadott állam nem rendelkezik kulcsfontosságú erőforrásokkal (olaj, földgáz, ásványok, nyersanyagok, stb.). Az Egyesült Államok és Irán esete azonban abban különbözik, hogy a közel-keleti ország a szankciók és a feltartóztatás ellenére is mélyen beágyazódott a regionális és globális gazdaságba. Így egy Irán-elleni amerikai, vagy izraeli katonai támadás első következménye a meredeken emelkedő világpiaci olajárakban manifesztálódna. Irán fontos része a Közel-Kelet társadalmi és politikai szerkezetének, *esetében tehát nincsen olyan inflexiós pont, amely után már kifizetődő lehet az agresszív politikai megközelítés.*

Utószó

Összességében a szerző kutatásai alapján elmondható, hogy a stratégiaileg kontraproduktív hatások teóriája jelentős relevanciával bír annak magyarázata kapcsán, hogy az Egyesült Államok miért nem tudta eddig rendezni viszonyát Iránnal. Szükséges kiemelni, hogy *a patthelyzet fennmaradásában természetesen Irán is felelős.* A szerző értekezésében bemutatta, hogy Irán lépései miként korlátozták a két állam közötti konfliktus megoldását. Ugyanakkor ezen értekezés az Egyesült Államok Irán-politikájával foglalkozott, így értelemszerűen a washingtoni nézőpont dominált a disszertációban. A szerző kritikai megközelítésben tárgyalta az Egyesült Államok Iránnal szemben alkalmazott stratégiáit és megpróbált válaszokat megfogalmazni korunk nemzetközi kapcsolatainak az egyik legjelentősebb dilemmájával kapcsolatos kérdésekre. Az értekezésnek nem az volt a célja, hogy kritizálja az Egyesült Államok gyakorlatát. Ezzel szemben a cél az volt, hogy tárgyilagos elemzés révén a szerző magyarázatot nyújtson arra, hogy eddig vajon miért nem sikerült a két államnak egymással kiegyeznie. A szerző őszintén reméli, hogy sikerült mind a jelenlegi, az Egyesült Államok és Irán közötti konfliktusról zajló elméleti vitához, mind a stratégiai gondolkodás diszciplínájához érdemben hozzájárulnia.

IV. Fontosabb hivatkozások

- Addis**, Casey L.; **Blanchard**, Christopher M.; **Katzman**, Kenneth; **Migdalowitz**, Carol; **Nichol**, Jim; **Sharp**, Jeremy M.; **Zanotti**, Jim: [2010]: Iran: Regional Perspectives and US Policy. January 13, 2010. *CRS Report for Congress*, Prepared for Members and Committees of Congress. Congressional Research Service (CRS), The Library of Congress. 7-5700; R40849 <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/R40849.pdf> Megnyitva: 07-08-2011
- Alikhani**, Hossein [2000]: *Sanctioning Iran: Anatomy of a Failed Policy*. I.B. Tauris & Co. Ltd, London.
- Allison**, Graham T. [1969]: Conceptual Models and the Cuban Missile Crisis. *The American Political Science Review*, Vol. 63. No. 3. September 1969. pp. 689-718.
- Appendix E - Military Critique - Lessons Learned from TPAJAX - re Military Planning Aspects of Coup d'Etat. March, 1954. In: Wilber, Donald 1954: *Overthrow of Premier Mossadeq of Iran, November 1952-August 1953*. The Secret CIA History of the Iran Coup, 1953. Electronic Briefing Book No. 28. National Security Archive. <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB28/appendix%20E.pdf> Megnyitva: 1-08-2011
- Art**, Robert J. [2003]: *A Grand Strategy for America*. Cornell University Press, Ithaca.
- Art**, Robert J. [2009]: *America's Grand Strategy and World Politics*. Routledge, New York.
- Baldwin**, David A. [2000]: Success and Failure in Foreign Policy. *Annual Review of Political Science*, Vol. 3. 2000. pp. 167-182. <http://www.princeton.edu/~dbaldwin/selected%20articles/Baldwin%20%282000%29%20Success%20and%20Failure%20in%20Foreign%20Policy.pdf> Megnyitva: 18-01-2013
- Balogh**, István [2010a]: The US, Israel and Iran: Diplomacy is still the best option- the good cop/ bad cop approach? In: Majer, Marian; Ondrejcsák, Róbert; Tarasovič, Vladimír; Tomáš Valášek. *Panorama of global security environment 2010*. Center for European and North Atlantic Affairs (CENNA), Bratislava, 2010. pp. 365-384.
- Balogh**, István [2010b]: Considering a “European Soft Grand Strategy”. November 11, 2010. Conference Paper, Annual Conference, European Security and Defence Forum, International Security Program. *Chatham House*, London. www.chathamhouse.org.uk/files/19086_1110esdf_balogh.pdf Megnyitva: 01-02-2012
- Balogh** István [2011]: Thinking about strategy and security in the age of globalization: A conceptual framework. In: Jolán Róka (ed.): *Globalisation, Europeanization and Other Transnational Phenomena: Description, Analyses and Generalizations*. Budapest College of Communications, Századvég, Budapest, 2011. pp. 128-137. ISBN 978 615 5164 033
- Balogh**, István, **Láng** László: [2007a]: A látszat csal! – Avagy az Egyesült Államok Irán-politikája. TDK dolgozat, Európán kívüli nemzetközi kapcsolatok szekció. 2007. <http://szd.lib.uni-corvinus.hu/251/> Accessed: 03-02-2013
- Balogh**, István, **Láng** László: [2007b]: A látszat csal! – Avagy az Egyesült Államok Irán-politikája. *Kritika. Társadalomelméleti és kulturális lap*. 36. évf. 7-8. sz. 2007. július-augusztus. 37-41. o.

- Bartholomees, J. Boone** [2008]: A Survey of the Theory of Strategy. In: Bartholomees, J. Boone (ed.): *US Army War College Guide to National Security Issues*. Vol. I. Theory of War and Strategy. 3rd edition, revised and expanded. Strategic Studies Institute, United States Army War College. 2008. pp. 13-44
<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub870.pdf> Megnyitva: 12-02-2012
- Barzegar, Kayhan** [2008]: Iran and the Shiite Crescent: Myths and Realities. *Brown Journal of World Affairs*, Vol. 15. Iss. 1. Fall/ Winter 2008. pp. 87-99.
<http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/BRZ.BJWA.2008.pdf> Megnyitva: 12-02-2012.
- Beaufre, André** [1965]: *An Introduction to Strategy*. Faber & Faber Limited, London.
- Berlin, Isaiah** [1953]: *The Hedgehog and the Fox: An Essay on Tolstoy's View of History*. Weidenfeld & Nicolson, London.
- Bolton, M. Kent** [2008]: *U.S. National Security and Foreign Policymaking After 9/11: Present at Re-creation*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham.
- Brimley, Shawn, Singh, Vikram** [2008]: Stumbling in to the Future? The indirect approach and American strategy. *Orbis: A Journal of World Affairs* Vol. 52. No. 2. Spring 2008. pp. 312-331.
- Brzezinski, Zbigniew** [2010]: From Hope to Audacity: Appraising Obama's Foreign Policy. *Foreign Affairs*. Vol. 89. No. 1. January/February 2010. pp. 16-30.
- Brzezinski, Zbigniew; Scowcroft, Brent; Ignatius, David** [2008]: *America and the World. Conversations on the Future of American Foreign Policy*. Moderated by David Ignatius. Basic Books, New York, 2008.
- Buckley, Mary; Singh, Robert** [2006]: The origins and content of the Bush Doctrine. In: **Buckley, Mary; Singh, Robert** (eds.): *The Bush Doctrine and the War on Terrorism: Global Responses, global consequences*. Routledge, Oxon, 2006. pp. 12-31.
- Butler, J.R.M.** [1957]: *Grand Strategy, Vol. 2*. Cabinet Office, London.
- Buzan, Barry; Waever, Ole** [1998]: *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers, Boulder.
- Castex, Raoul** [1993]: *Strategic Theories. Classics of Sea Power*. Translated by: Kiesling, Eugenia C. US Naval Institute Press, Annapolis.
- Christensen, Thomas J.** [2006]: Fostering Stability or Creating a Monster? The Rise of China and US Policy toward East Asia. *International Security*, Vol. 31. No. 1. Summer 2006. pp. 81-126.
- Clausewitz, Carl von** [1989]: *On War* (translation and editing by Howard, Michael; Paret, Peter). Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1989.
- Clawson, Patrick** [1998]: Iran. In: Haas, Richard N. (ed.): *Economic Sanctions and American Diplomacy*. Council on Foreign Relations, New York. pp. 85-106.
- Collins, Alan** [2007]: Introduction: What is Security Studies? In: Collins, Alan (ed.): *Security Studies*, Oxford University Press, Oxford, 2007. pp. 2-9.

- Cooper**, Helen; **Landler**, Mark [2012]: US Officials Say Iran Has Agreed to Nuclear Talks. October 20, 2012. *The New York Times*. <http://www.nytimes.com/2012/10/21/world/iran-said-ready-to-talk-to-us-about-nuclear-program.html?pagewanted=all&r=0> Megnyitva: 27-01-2013
- Corbett**, Julian [1988]: *Some Principles of Maritime Strategy*. (Edited by Eric Grove). Brassey's, Annapolis, 1988.
- Crist**, David [2012]: *The Twilight War: The Secret History of America's Thirty-Year Conflict with Iran*. The Penguin Press, New York.
- Csicsmann**, László [2008]: *Iszlám és demokrácia a Közel-Keleten és Észak-Afrikában*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs.
- Daalder**, Ivo H.; **Lindsay**, Richard [2005]: *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.
- Dalby**, Simon [2006]: *Geopolitics, Grand Strategy and the Bush Doctrine: The Strategic Dimensions of US Hegemony Under George W. Bush*. In: David, Charles-Philippe; Grondin, David: *Hegemony or Empire? The Redefinition of US Power Under George W. Bush*. Ashgate Publishing Limited, Aldershot, 2006. pp. 33-49.
- Deibel**, Terry L. [2007]: *Foreign Affairs Strategy: Logic for American Statecraft*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Donnelly**, Jack [2000]: *Realism and International Relations*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Dorrien**, Gary [2004]: *Imperial Designs: Neoconservatism and the New Pax Americana*. Routledge, New York.
- Dumbrell**, John [2009]: *Clinton's Foreign Policy: Between the Bushes, 1992-2000*. Routledge, New York.
- Earle**, Edward Mead (ed.) [1943]: *Makers of Modern Strategy. Military Thought from Machiavelli to Hitler*. Princeton, Princeton University Press.
- Eaton**, Jonathan; **Engers**, Maxim [1992]: Sanctions. *The Journal of Political Economy*. Vol. 100. No. 5. October 1992. pp. 899-928.
- Ehteshami**, Anoushiravan [2002]: The Foreign Policy of Iran. In: Hinnebusch, Raymond; Ehteshami, Anoushiravan (eds.): *The Foreign Policies of Middle East States*. Lynne Rienner Publishers, Boulder, 2002. pp. 283-310.
- Fayazmanesh**, Sasan [2008]: *The United States and Iran: Sanctions, wars and the policy of dual containment*. Routledge, London.
- Freedman**, Lawrence [2008]: *A Choice of Enemies: America Confronts the Middle East*. Weidenfeld & Nicolson, London.
- Fukuyama**, Francis [2008]: Soft Talk, Big Stick. In: Leffler, Melvyn P.; Legro, Jeffrey W. (eds.): *To Lead the World: American Strategy after the Bush Doctrine*. Oxford University Press, Oxford, 2008. pp. 204-226.
- Fuller**, J.F.C. [1928]: *The Reformation of War*. Hutchinson, London.
- Gaddis**, John Lewis [1982]: *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of Postwar American National Security Policy*. Oxford University Press, New York.

- Gerges**, Fawaz A. [2012]: *Obama and the Middle East. The End of America's Moment?* Palgrave Macmillan, New York.
- Glaser**, Charles L. [1994-1995]: Realists as Optimists: Cooperation as Self-Help. *International Security*, Vol. 19, No. 3. Winter 1994-1995. pp. 50-90.
- Gonzalez**, Nathan [2007]: *Engaging Iran*. Praeger Security International, Westport.
- Goodman**, Adam [2008]: Iran: Informal Networks and Leadership Politics. Advanced Research and Assessment Group – Middle East Series, 08/12, April 2008. Defence Academy of the United Kingdom. [www.da.mod.uk/colleges/arag/.../08\(12\)AG.pdf](http://www.da.mod.uk/colleges/arag/.../08(12)AG.pdf) Megnyitva: 30-01-2013
- Gore**, Al [2008]: *The Assault on Reason*. Bloomsbury Publishing, London.
- Habermas**, Jürgen [1998]: *The Philosophical Discourse of Modernity: Twelve Lectures*. Translated by Frederick Lawrence. MIT Press, Cambridge.
- Hegel**, Georg Friedrich Wilhelm [1977]: *The Phenomenology of Spirit*. Translated by A. V. Miller, foreword by Findlay, J. N. Clarendon Press, Oxford.
- Herz**, John H. [1959]: *Political Realism and Political Idealism*. University of Chicago Press, Chicago.
- Howard**, Michael [1972]: *Grand Strategy, 4*. Cabinet Office, London.
- Hudson**, Valerie M. [2008]: The History and Evolution of Foreign Policy Analysis. In: Smith, Steve; Hadfield, Amelia; Dunne, Tim (eds.): *Foreign Policy. Theories, actors, cases*. Oxford University Press, Oxford, 2008. pp. 11-29.
- Hunter**, Shireen T. [2010]: *Iran's Foreign Policy in the Post-Soviet Era: Resisting the New International Order*. Santa Barbara, Praeger-ABC-CLIO, LLC.
- Ikenberry**, G. John [2011]: *Liberal Leviathan: The Origins, Crisis, and Transformation of the American World Order*. Princeton University Press, New Jersey.
- Indyk**, Martin [2009]: *Innocent Abroad. An Intimate Account of American Peace Diplomacy in the Middle East*. Simon & Schuster, New York.
- Jervis**, Robert [2003]: Understanding the Bush Doctrine. *Political Science Quarterly*, Vol. 118. No. 3. Fall 2003. pp. 365-388.
- Johnson**, Chalmers [2001]: *Blowback: The Costs and Consequences of American Power*. 1st edition, Henry Holt & Company, LLC, New York.
- Johnson**, Chalmers [2004a]: *Blowback: The Costs and Consequences of American Power: The Costs and Consequences of American Empire*. 2nd edition, Henry Holt & Company, LLC, New York.
- Johnson**, Chalmers [2004b]: *The Sorrows of Empire: Militarism, Secrecy and the End of the Republic*. Metropolitan Books, Henry Holt and Company, LLC, New York.
- Katouzian**, Homa; **Shahidi**, Hossein (eds.) [2008]: *Iran in the 21st century: Politics, economics, and conflict*. Routledge, New York.

- Katzman**, Kenneth [2012]: Iran Sanctions. October 15, 2012. CRS Report for Congress Prepared for Members and Committees of Congress. Congressional Research Service (CRS), The Library of Congress. Order Code RS 20871, Homeland Security Digital Library. <https://www.hsdl.org/?view&did=724405> Megnyitva: 02-12-2012
- Kellner**, Douglas [2003]: *From 9/11 to Terror War: The Dangers of the Bush Legacy*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham.
- Kennan**, George F. [1947]: The Sources of Soviet Conduct. *Foreign Affairs*, Vol. 25. No. 4. July 1947. pp. 566-582.
- Kennedy**, Paul (ed.) [1991]: *Grand Strategies in War and Peace*. Yale University Press, New Haven.
- Kennedy**, Paul [1987]: *The Rise and Fall of Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*. Random House, New York.
- Keohane**, Robert O.; Nye, Joseph S. [1977]: *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Little, Brown, Boston.
- King**, Gary; **Keohane**, Robert O.; **Verba**, Sidney [1994]: *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton University Press, Princeton.
- Kiss J. László** [2009]: *Változó utak a külpolitika elméletében és elemzésében*. Osiris, Budapest.
- Kissinger**, Henry A. [2001]: *Does America Need a Foreign Policy? Toward a Diplomacy for the 21st Century*. Simon & Schuster, New York.
- Krauthammer**, Charles [1990-1991]: The Unipolar Moment. *Foreign Affairs*. Vol. 70 No. 1. America and the World 1990/1991. pp. 23-33.
- Kristol**, Willam; **Kagan**, Robert [1996]: Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy. *Foreign Affairs*. Vol. 75. No. 4. pp. July/August 1996. pp. 18-32.
- Layne**, Christopher [2006]: *The Peace of Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present*. Cornell University Press. Ithaca, London.
- Leffler**, Melvyn P; **Legro**, Jeffrey [2008]: Introduction. In: Leffler, Melvyn P.; Legro, Jeffrey W. (eds.): *To Lead the World: American Strategy after the Bush Doctrine*. Oxford University Press, Oxford. pp. 1-10.
- Liddell Hart**, B.H. [1954]: *Strategy*. Frederick A. Praeger, Inc., Publishers, New York. Available online: <http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=wu.89008663288;view=1up;seq=16;q1=financial%20pressure;start=1;size=10;page=search;num=6> Megnyitva: 02-02-3013.
- Limbirt**, John [2010]: The Obama Administration. In.: Wright, Robin (ed.): *The Iran Primer*. United States Institute of Peace Press; Woodrow Wilson International Center for Scholars, Washington, D.C. pp. 146-148.
- Litwak**, Robert S. [2000]: *Rogue States and US Foreign Policy: Containment after the Cold War*. The Woodrow Wilson Center Press, Washington, D.C.; The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Lobell**, Steven E.; **Ripsman**, Norrin M.; **Taliaferro**, Jeffrey W. [2009]: *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge University Press, Cambridge.

- Luttwak**, Edward [1983]: *The Grand Strategy of the Soviet Union*. St. Martin's Press, New York.
- Luttwak**, Edward [1987]: *Strategy: The Logic of War and Peace*. Belknap, Cambridge.
- Magyarics**, Tamás [2000]: *Az Egyesült Államok külpolitikájának története*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
- Magyarics**, Tamás [2007]: A globális hegemon. *In: Rada Péter (szerk.): Új világrend? Nemzetközi kapcsolatok a hidegháború utáni világban*. Budapest: Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület, Ifjú Közgazdászok Közhasznú Testülete, 2007. 73-93. o. http://www.grotius.hu/cikk/Grotius_konyvtar_1_szam_Uj_vilagrend.pdf Megnyitva: 31-08-2012.
- Magyarics**, Tamás [2012]: Állandóság és változás az Egyesült Államok külpolitikai identitásában és eszköztárában. *MKI-tanulmányok*. T-2012/3. <http://www.hiia.hu/pub/displ.asp?id=SVNAOP> Megnyitva: 31-08-2012.
- Mahnken**, Thomas G. [2010]: Strategic Theory. *In: Baylis, John; Wirtz, James; Gray, Colin S.(eds.): Strategy in the Contemporary World*. 3rd edition. Oxford University Press, Oxford, 2010. pp. 67-83.
- Mahnken**, Thomas G.; Maiolo, Joseph A. [2008]: General Introduction. *In: Mahnken, Thomas G.; Maiolo, Joseph A. (eds.): Strategic Studies: A Reader*. Routledge, New York. pp. 1-4.
- Maier**, Charles S. [2008]: Beyond Statecraft. *In: Leffler, Melvyn P.; Legro, Jeffrey W. (eds.): To Lead the World: American Strategy after the Bush Doctrine*. Oxford University Press, Oxford, 2008. pp. 60-84.
- Mándi**, Tibor [2008]: Realizmus, idealizmus és "neorealizmus". Az amerikai külpolitika válsága az 1970-es években és a neokonzervatív fordulat. *Politikatudományi Szemle*. 18. évf. 1. sz. 2008. pp. 65-79.
- Mann**, James [2012]: *The Obamians: The Struggle Inside the White House to Redefine American Power*. Viking, New York.
- Marr**, Phebe [2008]: US Strategy towards the Gulf: from Rogue States to Failed States. *In: Kaim, Markus (ed.): Great Powers and Regional Orders: The United States and the Persian Gulf*. Ashgate Publishing Limited, Aldershot, 2008. pp. 13-34.
- Mead**, Walter Russel [2005]: *Power Terror, Peace and War: America's Grand Strategy in a World at Risk*. Vintage Books, New York.
- Mearsheimer**, John J. [2001]: *The Tragedy of Great Power Politics*. W. W. Norton&Company, New York.
- Mearsheimer**, John J. [2005]: Hans Morgenthau and the Iraq War: Realism versus neo-conservatism. May 18, 2005. *Open Democracy*. http://www.opendemocracy.net/democracy-americanpower/morgenthau_2522.jsp Megnyitva: 01-08-2011
- Mearsheimer**, John J.; **Walt**, Stephen N. [2007]: *The Israel Lobby and US Foreign Policy*. **Farrar, Straus & Giroux, New York, 2007.**
- Menashri**, David [2001]: *Post-revolutionary Politics in Iran*. Frank Cass Publishers, London.
- Milani**, Abbas [2005]: U.S. Foreign Policy and the Future of Democracy in Iran. *The Washington Quarterly*. Vol. 28. No. 3. Summer 2005. pp. 41-56.

- Moens**, Alexander [2004]: *The Foreign Policy of George W. Bush: Values, Strategy, Loyalty*. Ashgate Publishing Company, Aldershot.
- Morgenthau**, Hans J. [1993]: *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. 7th, brief edition. Mcgraw-Hill, Caledonia.
- Mousavian**, Hossein Seyed [2012]: *The Iranian Nuclear Crisis – A Memoir*. Carnegie Endowment for International Peace, Washington, DC.
- N. Rózsa**, Erzsébet [2003]: A Bush-kormányzat Közel-Kelet-politikája. *Külügyi Szemle*. 2. évf. 4. sz. 2003. pp. 52-87.
- N. Rózsa**, Erzsébet [2007]: *The War in Iraq and the Broader Middle East. Policy Paper 2007/1*, MKI (Hungarian Institute of International Affairs) www.hiia.hu/letoltes.php?letolt=10075
Megnyitva: 14-07-2011
- Narizny**, Kevin [2007]: *The Political Economy of Grand Strategy*. Cornell University Press, Ithaca.
- Nasr**, Vali [2006]: *The Shia Revival: How Conflicts within Islam Will Shape the Future*. WW. Norton & Company, London.
- Nasr**, Vali; **Takeyh**, Ray [2008]: The Costs of Containing Iran. *Foreign Affairs*. Vol. 87. No. 1. January/ February 2008. pp. 85-94. Available online at: Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard University
http://belfercenter.hks.harvard.edu/publication/17731/costs_of_containing_iran.html
Megnyitva: 25-01-2013
- Neack**, Laura [2003]: *The New Foreign Policy: US and Comparative Foreign Policy in the 21st Century*. Rowman and Littlefield Publishers, INC., Lanham.
- O’Sullivan**, Meghan [2003]: *Shrewd Sanctions: Statecraft and State Sponsors of Terrorism*. The Brookings Institution, Washington, D.C.
- Orbán**, Anita [2003]: Washington és az “Új Európa”: alkalmi szövetség, vagy hosszú távú partneri kapcsolat? *Külügyi Szemle*. Vol. 2. Iss. 4. 2003. pp. 16-30.
- Palmer**, Glenn; Morgan, T. Clifton [2006]: *A Theory of Foreign Policy*. Princeton University Press, Princeton.
- Pape**, Robert A. [1997]: Why Economic Sanctions Do Not Work? *International Security*. Vol. 22. No. 2. Fall 1997. pp. 90-136.
- Parsi**, Trita [2007]: *Treacherous Alliance: The Secret Dealings of Israel, Iran, and the U.S.* Yale University Press, New Haven.
- Parsi**, Trita [2012]: *A Single Roll of the Dice: Obama’s Diplomacy with Iran*. Yale University Press.
- Parsi**, Trita; **Marashi**, Reza [2012]: How Obama Can Succeed on Iran. *The Blog*. Blog of the *Huffington Post*. November 7, 2012. http://www.huffingtonpost.com/trita-parisi/obama-iran-second-term_b_2085937.html Megnyitva: 16-01-2013
- Perthes**, Volker [2010]: Ambition and Fear: Iran’s Foreign Policy and Nuclear Program. *Survival: Global Politics and Strategy*. Vol. 52. No. 3. June/July 2010. pp. 95-114.

- Pollack**, Kenneth M. [2008]: *A Path Out of the Desert: A Grand Strategy for America in the Middle East*. Random House, New York.
- Posen**, Barry R. [1984]: *The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany between the World Wars*. Cornell University Press, New York.
- Quandt**, William B. [2005]: *Peace Process: American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict Since 1967*. **Brookings Institution Press, University of California Press, Washington, D.C.; Berkeley.**
- Rakel**, Eva Patricia [2007]: Iranian Foreign Policy Since the Iranian Islamic Revolution: 1979-2006. in: Amineh, Mehdi Parvizi (ed.): *The Greater Middle East in Global Politics: Social Science Perspectives on the Changing Geography of the World Politics*. International Institute for Asian Studies (IIAS)-Brill. Leiden, 2007. pp. 147-175.
- Rehson**, Stanley A. [2010]: *National Security in the Obama Administration: Reassessing the Bush Doctrine*. Routledge, New York.
- Renshon**, Stanley A.; **Larson**, Deborah Welch [2003]: *Good Judgement in Foreign Policy*. Rowman & Littlefield, Lanham.
- Rogers**, Paul [2002]: *Strategic Blowback*. November 13, 2002. *Open Democracy*. http://www.opendemocracy.net/conflict/article_754.jsp Megnyitva: 01-08-2011
- Romsics**, Gergely [2010a]: Az amerikai biztonságpolitikai szerepvállalás korlátai: Meddig lesz fenntartható az erőprojekció szintje? *MKI-tanulmányok*, T-2010/8. www.hija.hu/letoltes.php?letolt=10110 Megnyitva: 23-06-2011
- Romsics**, Gergely [2010b]: Az amerikai hegemonikus rend teorizálása a kilencvenes évek realista-liberális szintéziseiben. *OTKA 2009-2011*. 2010. http://www.kulugyiintezet.hu/doc/files/Projektok/OTKA/OTKA_RG.pdf Megnyitva: 10-09-2012
- Rose**, Gideon [1998]: Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy. *World Politics*, Vol. 51. No. 1. October 1998.
- Rosenau**, James N. [1969]: Towards the Study of National-International Linkages. In: Rosenau, James N.: (ed.) *Linkage Politics: Essays on the Convergence of National and International Systems*. The Free Press, New York. pp. 44-63.
- Ross**, Dennis; **Makovsky**, David [2009]: *Myths, Illusions and Peace: Finding a New Direction for America in the Middle East*. Viking Penguin, New York.
- Rostoványi** Zsolt [2004]: *Az iszlám világ és a nyugat: Interpretációk összecsapása, avagy a kölcsönös fenyegetettség mítosza és valósága*. Corvina Könyvkiadó, Budapest.
- Rostoványi** Zsolt [2006]: *Együttélésre ítélve: Zsidók és palesztínok küzdelme a Szentföldért*. Corvina Kiadó.
- Ryan**, Maria [2010]: *Neoconservatism and the new American Century*. Palgrave Macmillan, New York.
- Sanger**, David E. [2012]: *Confront and Conceal. Obama's Secret Wars and Surprising Use of American Power*. Crown Publishers, New York, 2012.
- Schelling**, Thomas C. [1962]: Introduction in: Wohlstetter, Roberta: *Pearl Harbor: Warning and Decision*. Stanford University Press, Stanford, 1962. pp. vii-x.

- Schelling**, Thomas C. [2008]: Arms and Influence. In: Mahnken, Thomas G.; Maiolo, Joseph G.: *Strategic Studies. A Reader*. Routledge, Oxon, New York, 2008. pp. 86-104.
- Schweller**, Randall L. [1996]: Neorealism's Status-Quo Bias: What Security Dilemma? *Security Studies*. Vol. 5. No. 3. Spring 1996. pp. 90-121.
- Schweller**, Randall L. [1998]: *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest*. Columbia University Press, New York.
- Sick**, Gary [1998]: Rethinking Dual Containment. *Survival*. Vol 40. No. 1. Spring 1998. pp. 5-32.
- Simakovsky**, Mark: Reassessing Regime Change: US National Security Strategy towards Iran. *The Journal of International Policy Solutions*. (Kiadás éve, évfolyam és szám ismeretlen) UCSD Graduate School of International Relations and Pacific Studies, University of California, San Diego <http://irps.ucsd.edu/assets/004/5375.pdf> Megnyitva: 07-08-2011
- Slavin**, Barbara [2007]: *Bitter Friends, Bosom Enemies. Iran, the U.S., and the Twisted Path to Confrontation*. St. Martin's Griffin, New York.
- Smith**, Steve; **Hadfield**, Amelia; **Dunne**, Tim [2008]: Introduction. In: Smith, Steve; Hadfield, Amelia; Dunne, Tim (eds.): *Foreign Policy. Theories, actors, cases*. Oxford University Press, Oxford, 2008. pp. 1-8.
- Smith**, Tony [2009]: *Wilsonianism after Iraq: The End of Liberal Internationalism*. pp. 53-88. In: Ikenberry, G. John; Knock, Thomas J.; Slaughter, Anne-Marie; Smith, Tony: *The Crisis of American Foreign Policy: Wilsonianism in the Twenty-First Century*. Princeton University Press, New Jersey, 2009.
- Snyder**, Richard C.; **Bruck**, H.W.; **Sapin**, Burton; **Hudson**, Valerie M.; **Chollet**, Derek H., **Goldgeier**, James M. [2002]: *Foreign policy decision-making (revisited – with new chapters)*. Palgrave, Macmillan, New York.
- Strachan**, Hugh [2008]: The lost meaning of strategy. In: Mahnken, Thomas G.; Maiolo, Joseph A. (eds.): *Strategic Studies: A Reader*. Routledge, New York, 2008. pp. 421-436.
- Strachan**, Hugh [2011]: Strategy and Contingency. *International Affairs*. Vol. 87. No. 6. 2011. pp. 1281-1296.
- Sumida**, Jon Tetsuro [1997]: *Inventing Grand Strategy and Teaching Command: The Classic Works of Alfred Thayer Mahan Reconsidered*. Woodrow Wilson Center Press, Washington, D.C.
- Sylvan**, Donald A.; **Chan**, Steve (eds.) [1984]: *Foreign Policy Decision Making: Perception, Cognition, and Artificial Intelligence*. Praeger, New York.
- Takeyh**, Ray [2009]: *Guardians of the Revolution: Iran and the World in the Age of Ayatollahs*. Oxford University Press, Oxford.
- Taliaferro**, Jeffrey W. [2006]: State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State. *Security Studies*, Vol. 15. No. 3. July-September 2006. pp. 464-495.
- Tolstoy**, Leo [2002]: *War and Peace*. Translated by Constance Garnett, Introduction by A. N. Wilson. The Modern Library, New York.
- Tyler**, Patrick E. [2009]: *A World of Trouble: The White House and the Middle East – from the Cold War to the War on Terror*. Farrar Straus Giroux, New York, 2009.
- Tzu**, Sun [1988]: *The Art of War*. Shambhala, Boston.

- Valki**, László [2005]: Az ENSZ-reformok sorsa. *Külügyi Szemle*. 4. évf. 3-4. sz. 2005. pp. 95-110.
- Van Evera**, Stephen [2008]: A Farewell to Geopolitics. In: Leffler, Melvyn P.; Legro, Jeffrey W. (eds.): *To Lead the World. American Strategy after the Bush Doctrine*. Oxford University Press, New York, 2008. pp. 11-35.
- Walt**, Stephen M. [2005]: *Taming American Power: The Global Response to US Primacy*. W.W. Norton & Company, New York.
- Waltz**, Kenneth N. [1979]: *Theory of International Politics*. McGraw-Hill, New York, 1979.
- Wehrey**, Frederic; **Bensahel** Nora; **Cragin**, Kim; **Green**, Jerrold D.; **Kaye**, Dali Dassa; **Oweidat**, Nadia; **Thaler**, David E.; **Li**, Jenifer [2009]: *Dangerous but not Omnipotent: Exploring the Reach and Limitations of Iranian Power in the Middle East*. RAND, Santa Monica.
- Wendt**, Alexander [1999]: *Social Theory of International Politics*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Wirtz**, James J [2007]: A New Agenda for Security and Strategy? In: Baylis, John; Wirtz, James; Gray, Colin S.; Cohen, Eliot.: *Strategy in the Contemporary World*. Oxford University Press, Oxford, 2007. pp. 337-355.
- Wohlforth**, William Curti [1993]: *The Elusive Balance: Power and Perceptions During the Cold War*. Cornell University Press, Ithaca, London.
- Woodward**, Bob [2008]: *The War Within. A Secret White House History 2006-2008*. Simon & Schuster, New York.
- Yetiv**, Steven A. [2008]: *The Absence of Grand Strategy: The United States in the Persian Gulf, 1972-2005*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Zakaria**, Fareed [1998]: *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Zartman**, I. William [2009]: *Imbalance of Power: US Hegemony and International Order*. Lynne Rienner Publishers, Boulder.

V. A szerző témában írt publikációi

Válogatott angol nyelvű publikációk

Könyvfejezetek

- Balogh István** [2010]: The US, Israel and Iran: Diplomacy is still the best option – the good cop/ bad cop approach? In: **Majer, Marian; Ondrejcsák, Róbert; Tarasovič, Vladimír and Valášek, Tomáš**: *Panorama of Global Security Environment 2010*. Centre for European and North Atlantic Affairs (CENAA), Bratislava, 2010. pp. 365-384. ISBN 978-80-970041-8-7
- Balogh István** [2011]: US reactions to instability in the Middle East and North Africa. In: **Majer, Marian; Ondrejcsák, Róbert; Tarasovič, Vladimír and Valášek, Tomáš**: *Panorama of Global Security Environment 2011*. Centre for European and North Atlantic Affairs (CENAA), Bratislava, 2010. pp. 117-132. ISBN 978-80-970041-9-4
- Balogh István** [2011]: Thinking about strategy and security in the age of globalization: A conceptual framework. In.: Jolán Róka (ed.): *Globalisation, Europeanization and Other Transnational Phenomena: Description, Analyses and Generalizations*. Budapest College of Communications, Századvég, Budapest, 2011. pp. 128-137. ISBN 978 615 5164 033

Konferencia kiadvány

- Balogh István** [2010]: Considering a “European Soft Grand Strategy.” *Carrington Papers 2010, Chatham House*, London. Online conference paper based on a lecture held at the ‘European Security Defence Forum’, November 11, 2010. Chatham House, London http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/International%20Security/1110esdf_balogh.pdf Megnyitva: 25-02-2012

Műhelytanulmány

- Balogh István** [2010]: Crafting a 'grand design': Are Europeans reviving the concept of grand strategy? *Strategic Snapshots*. No. 1. July 11, 2011. Group on Grand Strategy. <http://www.grandstrategy.eu/uploads/8/0/8/5/8085205/strategicsnapshot1.pdf> Megnyitva: 25-02-2012
- Balogh István**: [2011]: The Shifting Balance of Power in the Middle East: Implications for the Obama Administration's Foreign Policy. *Democracy & Society*. Vol. 8. Iss. 1. Winter 2011. pp. 2-4. <http://www.democracyandsociety.com/blog/wp-content/uploads/2011/01/DSWinter2011.pdf> Megnyitva: 25-02-2012

Válogatott magyar nyelvű publikációk

Könyvfejezetek

- Balogh István** [2008]: Irán mint közel-keleti hegemón? In: Rada Csaba (szerk.): *Biztonságpolitikai Corvinák – Háttéranyagok korunk biztonságpolitikai problémáinak megértéséhez*. Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület (CKKE), Budapest, 2008. pp. 198-210. ISBN 978-963-87943-8-7

Referált szakmai folyóirat

- Balogh** István [2009]: Törökország közvetítő szerepe az iráni atomvitában. *Külügyi Szemle*, 8. évf. 4. sz. 2009/4. pp. 18-37. HU ISSN 1587-9089 www.hiia.hu/doc/files/Kiadvanyok/Kulugyi_szemle/2009Kulugyi_Szemle_2009_04_Torokorszag_kozvetito_sze.pdf Megnyitva: 25-02-2012
- Balogh** István [2010]: A washingtoni nukleáris tervezés mint intézményi játszma. *Nemzet és Biztonság. Biztonságpolitikai Szemle*, 3. évf. 1. sz. 2010/1 pp. 33-43. HU ISSN 1789-5286 neb.kezek.hu/letoltes.php?letolt=116. Megnyitva: 25-02-2012
- Balogh** István [2011]: A Bush-doktrína és a „fekete hattyúk” átka. *Nemzet és Biztonság. Biztonságpolitikai Szemle*, 4. évf. 7. Sz. 2010/7. pp. 3-13. HU ISSN 1789-5286 neb.kezek.hu/letoltes.php?letolt=457 Megnyitva: 25-02-2012
- Balogh** István [2011]: A Bush-doktrína és a „fekete hattyúk” átka. *MKI-tanulmányok*, T-2011/29. ISSN 2060-5013 pp. 3-15. <http://www.hiia.hu/pub/displ.asp?id=DGSFQJ> Megnyitva: 25-02-2012
- Balogh** István [2011]: A Republikánus elnökjelöltek külpolitikai nézetei, avagy a hajnali telefonhívás problémája. *MKI-tanulmányok*, T-2011/39. ISSN 2060-5013 pp. 3-24 <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=PNUHLZ> Megnyitva: 27-01-2013
- Balogh** István [2012]: Változás az amerikai külpolitika filozófiájában és gyakorlatában? *MKI-tanulmányok*, T-2012/17. ISSN 2060-5013 pp. 3-16 <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=MSPOLN> Megnyitva: 27-01-2013

Konferencia kiadványok

- Balogh** István [2011]: Az Obama-adminisztráció nyitása Irán felé: dilemmák és lehetőségek - Avagy - A kontinuitás kérdése az Egyesült Államok Irán-politikájában. In: N. Rózsa Erzsébet-Sárközy Miklós (szerk.): *Merre tart Irán?* 2011. október 17. <http://www.merretartiran.hu/doc/Az%20Obama-adminisztr%C3%A1ci%C3%B3%20nyit%C3%A1sa%20Ir%C3%A1n%20fel%C3%A9.pdf> Megnyitva: 27-01-2013

Műhelytanulmány

- Balogh**, István, **Láng** László: [2007]: A látszat csal! – Avagy az Egyesült Államok Irán-politikája. *Kritika. Társadalomelméleti és kulturális lap*. 36. évf. 7-8. sz. 2007. július-augusztus. 37-41. o.
- Balogh** István [2008]: A Mondroe-doktrína bukása? – Avagy – Irán latin-amerikai nyitása. *Biztonságpolitikai Szemle*. 2008. szeptember 30. http://bizpol.playhold.hu/?module=hatteranyagok&module_id=2&page=6&type=0&eszletek=15 Megnyitva: 25-02-2012

- Balogh** István [2009]: Extrapolálható-e a történelem – Avagy – Lesz-e nyitás az Egyesült Államok és Irán között? *Biztonságpolitikai Szemle*. 2009. május 15. http://bizpol.playhold.hu/?module=hatteranyagok&module_id=2&page=2&type=0&reszletek=36 Megnyitva: 25-02-2012
- Balogh** István [2011]: Az Obama-adminisztráció nyitása Irán felé – Avagy – A kontinuitás kérdése az Egyesült Államok Irán-politikájában. *Biztonságpolitikai Szemle*. 2010 április 17. http://biztpol.corvinuembassy.com/?module=hatteranyagok&module_id=2&page=0&type=all&reszletek=54 Megnyitva: 25-02-2012
- Balogh** István – **Wagner** Péter [2012]: A Korán-égetés és a kandahári tömeggyilkosság lehetséges hatásai az afgán–amerikai kapcsolatokra. 2012.03.29. *MKI-elemzések*, E-2012/07. <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=ZJBCJH>